

lopend vuur

jaargang 9, nummer 5, december 2003 Prijs € 2,50

**Veluwe sprengen en beken
Trilemma: de kerkenpaden van Ziewent
Moeizaam proces in Hoeksche Waard**

NOTITIES

Veluwe sprengkoppen zondag 25 januari

Uitproberen Marskramerpad
14dec/15 febr

Wijk → Leersum 8 februari
(stukje v/h Utrechtpad)

22 febr. Langs Veersche Watergang

Toast op het nieuwe jaar
zondag 11 jan Oudewater

Lopend Vuur

is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars.
Het verschijnt 5 keer per jaar.
Redactieadres: Middelbosstraat 6, 5469 ED Erp,
tel. 0413-212692, redactielopendvuur@tevoet.nl

TeVoet

vereniging van wandelaars, staat op de bres voor het behoud en verbetering van de wandelmogelijkheden, zoveel mogelijk onverhard en in aantrekkelijke landschappen. Meer informatie op www.tevoet.nl.

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 12,50 per jaar.
Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie.
TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelplatform-LAW.

Secretariaat TeVoet

Els Bakker, Stoofdijk 46, 4671 CS Dinteloord,
tel. 0167-523486, info@tevoet.nl

Ledenadministratie

Joop Stolk, Zeegat 154, 3224 SM Hellevoetsluis,
tel. 0181-325122, ledenadministratie@tevoet.nl

Bestuur TeVoet

Jan Rijsburger, voorzitter
Els Bakker, secretaris
Joop Stolk, penningmeester
Eef Boeve
Harry Benschop
Eeffen Huizing

Regiocoördinatoren

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

Groningen

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel,
tel. 0522-251304, [groningen@tevoet.nl](mailto: groningen@tevoet.nl)

Friesland

Willem de Haan, Súdterp 4, 8821 LH Kimswert,
tel. 0517-641502, friesland@tevoet.nl

Drenthe

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel,
tel. 0522-251304, drenthe@tevoet.nl

Overijssel

Gé Westgeest, Ganzenmarkt 22, 7631 EN Ootmarsum,
tel. 0541-293351, overijssel@tevoet.nl

Flevoland

Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord,
tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl

Gelderland

Ton Schipper, Kleine Kampen 116, 3911 PM Rhenen,
tel. 0317-617644, gelderland@tevoet.nl

Utrecht

Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht,
tel. 030-2730658, [utrecht@tevoet.nl](mailto: utrecht@tevoet.nl)

Noord-Holland

Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam,
tel. 020-6155502, noord-holland@tevoet.nl

Zuid-Holland-Noord

Jaap Mels, Leeuwrikstraat 2, 2333 VX Leiden,
tel. 071-5171081, zuid-holland-noord@tevoet.nl

Zuid-Holland-Zuid

Jannie Trouwborst, Kikkerveen 225, 3205 XB Spijkenisse,
tel. 0181-641053, zuid-holland-zuid@tevoet.nl

Zeeland

vacature, e-mailadres: zeeland@tevoet.nl

Noord-Brabant

Harry Benschop, Middelbosstraat 6, 5469 ED Erp,
tel. 0413-212692, noord-brabant@tevoet.nl

Limburg

vacature, e-mailadres: [limburg@tevoet.nl](mailto: limburg@tevoet.nl)

Van de redactie

Her en der in het land zijn mensen als vrijwilliger buiten de 'professionele wandelbureaus' om enthousiast bezig nieuwe paden van de grond te krijgen. Hun achtergrond is heel verschillend. Soms gewoon een vriendenclub, soms onder de paraplu van een dorpsraad. Ook zit er wel eens een commercieel tintje aan. Maar eigenlijk zijn het allemaal 'TeVoeters', die concreet dingen proberen voor elkaar te krijgen. Het resultaat mag er vaak zijn. Die initiatieven verdienen dan ook navolging. Als vereniging van wandelaars wil TeVoet dergelijke initiatieven ondersteunen. In deze Lopend Vuur zetten we er alvast twee in de schijnwerpers.

Ervaringen opgedaan in de Hoeksche Waard, overigens exemplarisch voor de rest van het land, maken duidelijk dat er meer transparantie in de totstandkoming én uitvoering van natuurinrichtingsplannen nodig is. Alleen dan kan er een goede dialoog ontstaan over de mogelijkheden en onmogelijkheden van recreatief medegebruik in natuurgebieden.

Niet alleen (er over) lezen, maar er ook lopen. Die combinatie gaat meer aandacht krijgen. Steeds vaker drongen leden hierop aan.

De nu in deze Lopend Vuur opgenomen (extra) wandelingen, bieden ook een mooie gelegenheid de onderlinge contacten aan te halen, knelpunten in eigen streek te bespreken, ideetjes uit te broeden, misschien zelfs strategieën te bedenken. Aan de omgeving waar wordt gelopen en de paden zal het niet liggen. Dat zit wel snor.

Tja, daarmee is dit nummer toch weer veel dikker geworden dan gepland. Veel lees- én wandelplezier ermee. Enne.... laat even weten wat je ervan vindt of wat je verder nog kwijt wilt. Reacties naar het (e-mail)redactie-adres.

Inhoud

Middelburg - Veere: 1,1	1
De Zieuwentse kerkenpaden	5
Langs Veluwe beken en sprengen	6
Grote verschillen tussen Oost en West in de Hoeksche-Waard	8
Een boswachterswens in vervulling: trekpuntje Korendijkse Slikken	
De Tiendgorzen: de etalage van Tiengemeten	
Lopend Vuur-route: buitenplaatsen bij Oostvoorne	14
In gesprek met Peter Geel van Les Deux Ponts	17
Het Utrechtpad, veel meer dan bossen	19
Marskramer-3: hofleverancier	20
Op pad met de pont	22
Groene Maand geslaagd voor TeVoet	23
Verenigingsnieuws	
Van het bestuur	4
Uit de regio	12
Activiteitenkalender	28

Foto omslag: Het trekpuntje in de Korendijkse Slikken, dé wens van boswachter Henk Majier

Vormgeving en druk: Drukkerij Verhage & Zoon, Middelburg
Extra exemplaren van dit nummer van Lopend Vuur kunnen worden besteld door overmaking van € 4,00 (incl. verzendkosten) op giro 372685 van TeVoet in Hellevoetsluis o.v.v. LV-dec + het eigen telefoonnummer

Volgend nummer

verschijnt maart 2004. Inleveren kopij vóór 1 februari 2004

Middelburg – Veere: 1,1

De 'Afstandstafel voor de Reiskaart der Provincie Zeeland' van 1823 gaf voor het traject van Middelburg naar Veere 1,1 aan: vijf kwartier gaans. Over de nieuwe wandelroute van de Stichting Voetpaden Walcheren langs de Veersche Watergang is het volgens de folder 10 of 12 km.

Een heul

Met de komst van de digitale routeplanner zijn ze bijna verdwenen. "Maar jij kent ze nog wel, de tabellen voorin agenda's waarin de afstanden tussen plaatsen in Nederland of Europa zijn aangegeven. In kilometers. Als je dan in zo'n tabel in een boekje uit de 19e eeuw 1,1 ziet staan voor de afstand tussen Middelburg en Veere, hemelsbreed zo'n 6 kilometer, weet je eerst niet wat je er mee moet", zegt Aagje Feldbrugge van de Stichting Voetpaden Walcheren. Na nog wat andere trajecten bekeken te hebben, viel het kwartje: dat moet één uur en één kwartier zijn. "En als je de afstand ook per boot kon afleggen, stond dat in een voetnoot onderaan het blad." We zijn in Zeeland nietwaar.

Het snuffelen in oude boeken en kaarten is een onlosmakelijk onderdeel van haar wandel-hobby. Uitzoeken wat je bent tegen gekomen. Praten met oude mensen, zoals haar buurvrouw van in de zeventig. Die vertelde haar dat er aan de andere kant van de veste nog zo'n stenen poortje heeft gezeten, net als aan de kant waar ze er vanuit haar woning het uitzicht op heeft. Samen vormden ze een heul. Als geboren Groningse had Aagje niets met het woord. "Geen enkele associatie, helemaal niets." Het bleek te gaan om een houten of stenen bruggetje zonder leuning, net hoog genoeg voor een platte zolderschuit met een gebukt staande schuitvaarder.

Veersche Watergang

Die heulen lagen vroeger ook over de Veersche Watergang, ontdekte ze. "Het maakt

je duidelijk dat die watergang vroeger een andere functie had. Nu afwatering, toen ook vaarweg." Voor het wegverkeer waren het heel steile bruggetjes. In de loop van de 19e eeuw zijn ze vervangen, niet door draaibruggen maar door vaste bruggen. Daardoor verdween een hele bedrijfstak, die van de 'schuteboeren'. In diezelfde tijd verbeterde het wegennet op Walcheren. Tot eind 19e eeuw kon je eigenlijk enkel te voet over verhoogde paden of met de schuit van de ene plaats op het eiland naar de andere. In de winter stonden de lage delen van het eiland meestal maandenlang blank. De natuurvriendelijke oever langs de Veersche Watergang, vorig jaar aangelegd om het water meer de ruimte te geven bij overvloedige neerslag, maakte het voor de Stichting Voetpaden Walcheren ineens mogelijk één van haar ideeën te verwezenlijken: een route van Middelburg naar Veere.

Snelcommissie Walcheren

Niet alleen de heulen zijn verdwenen. Ook alle voetpaden, in één klap. Door de inundatie. Om de Duitse troepen tot overgave te dwingen hebben de geallieerden het eiland in 1944 met opzet onder water gezet: zout zeewater. Het heeft een vol jaar geduurd om het weer droog te krijgen. "Alles was weg, de meidoornheggen, de bomen, de struiken, niets was er meer. Het was één grote moddervlakte." Aagje Feldbrugge pakt er een oude kaart bij. Van de Snelcommissie Walcheren, die moest bedenken hoe het eiland opnieuw in te richten. De topografische ondergrond was van vóór de oorlog. Ze wijst enthousiast de vele stippelijntjes aan: "Allemaal voetpaden.

Kerkenpaden, paden om met de producten van het land naar de stad te lopen." Met veel moeite zijn nu nog drie stukjes terug te vinden. Voetpaden pasten niet meer in de vooruitgangsgedachte van die tijd, vond de Snelcommissie. Eén van de resterende stukjes is opgenomen in de wandelroute van de Veersche Watergang: het Brigdamse padje.

Kreekkrug

Het was een heel getob hoe bij Schellach, vanaf het punt waar vanuit het noorden gezien geen natuurvriendelijke oevers meer waren aangelegd, op een aantrekkelijke manier de stad in te lopen, herinnert Aagje Feldbrugge zich. "Daar zijn we heel wat keren gaan kijken. Met de boeren gesproken. Complicerende factor was de N57. Die komt volgens de plannen precies hier te lopen." Ook de oprukkende bebouwing van Middelburg zat in de weg. Uiteindelijk is de keuze gevallen op een stuk asfaltweg, "maar even verderop kom je op het Brigdamse padje. Dat moest er natuurlijk wel in. Over de Noordweg lopen we dan de stad in."

Die Noordweg vormt een aantrekkelijk stukje in de route. Het was een van de oude uitvalswegen uit de stad. Al die wegen lagen eertijds op kronkelende kreekkruggen. Nog vroeger waren dat juist de geulen die door het veen liepen. Die kreekgeulen zijn met zand dichtgeslibd. Door het inklinken van het omliggende veen zijn de oude geulen nu als ruggen in het landschap zichtbaar. Vanzelfsprekend legde men daar de wegen over aan en werden de huizen gebouwd. Kwalificeerde de Snelcommissie in 1946 de bebouwing langs de Noordweg nog als 'verfoeilijke lintbebouwing', dit jaar heeft de raad van Middelburg diezelfde weg wegens zijn schoonheid van vriendelijke, aaneengesloten bebouwing als 'beschermd gebied' aangewezen.

Wandel mee in februari

Pieter-Paul van Laake vond de routes van de Stichting Voetpaden Walcheren maar niks. Hij heeft de twee routes die inmiddels zijn uitgekomen, dan ook niet in het deeltje Zeeland van zijn reeks 'Natuurtochten in Nederland' opgenomen. Ze kunnen er bij de Stichting niet mee zitten: "Je kunt er lekker lopen, er valt veel te zien, ook in cultuurhistorisch opzicht. Vooral de nieuwe route langs de Veersche Watergang wordt druk belopen." Ik zelf herinner me een enthousiast verhaal in Lopend Vuur (oktober 1999) van een van de lopers, na een wandeling die ik toen voor TeVoet over de Reede van Middelburg – zo heet de eerste route die de Stichting al weer acht jaar geleden heeft ontwikkeld – had georganiseerd. Een verhaal dat ik nog steeds onderschrijf. De routes van de Stichting zijn eigenlijk ook de enige routes op Walcheren 'van de weg af'. Buiten dan natuurlijk het strand en de duinen. Om niet in woorden te blijven steken, organiseert TeVoet op zondag 22 februari (zie acti-

Over de wallen naar Veere

teitenkalender achterin) een wandeling over de routes van de Stichting Voetpaden Walcheren. Enkele leden van de Stichting zijn dan graag van de partij, hebben zij verzekerd.

Lange Jan

Acht jaar lag er tussen het uitkomen van de eerste en tweede route. "We hadden na de Reede van Middelburg wel een concept voor een routenetwerkje op Walcheren", zegt Els van de Kerkhof, ook nauw betrokken bij de

Stichting. Vanuit Middelburg zouden routes naar verschillende kustplaatsen moeten lopen, net als vroeger eigenlijk. "Onderweg heb je of het zicht op de Lange Jan, als je naar de stad toe loopt, of op de duinen." De Stichting was net te laat om die ideeën in de ruilverkaveling te kunnen inbrengen. "We moesten wachten tot de grondruil rond was."

Toen het waterschap Zeeuwse Eilanden grond voor een natuurvriendelijke oever langs de Veersche Watergang toebedeeld had gekregen, waren de contacten snel gelegd. Het water-

schap heeft de overstapjes bekostigd. Zelf heeft de stichting gezorgd voor de markering (wit-geel) en de folder. Ook aan een verzekering is gedacht. Even waren er problemen of er wel een wandelroute in de ecologische verbindingzone van de Veersche Watergang mocht komen, maar die zijn snel getackeld. Weet jij hoe de bergeend aan zijn naam komt, vraagt Aagje mij plots. Ze liep met de Chiel Jacobusse van het Zeeuws Landschap langs de watergang. "Ineens wijst hij enthousiast naar een hoek in de watergang. Een prachtige

De wandelroute van 22 februari ingetekend op de topografische kaart van voor de oorlog. Om de oude Walcherse voetpaden beter herkenbaar te maken, zijn ze extra geaccentueerd (Vp). Op andere delen van het eiland is er een nog dichter net van voetpaden geweest.

Route De Veersche Watergang

Zo'n drie kilometer loopt de wandelroute langs de Veersche Watergang, door een van de laagst gelegen delen van Walcheren, een open poelgebied. Het is rust- en broedgebied voor vogels. In de winter kan je de felblauwe ijsvogel te zien krijgen, waar riet aanwezig is klinkt in voorjaar en zomer het gezang van kleine karekiet en rietgors. Er zwemmen kuif- en bergeenden; de slikoevers bieden voedsel aan steltlopers als tureluur en witgatje.

In de winter is het waterpeil zo'n 30 cm lager dan in de zomer. Daardoor zie je 's winters het best de 'wiepen', een tijdelijke beschoeiing van wilgentakken. Aan de kant van het pad zitten nog enkele gladde hardhouten planken, voor kleine dieren een bijna onmogelijk te nemen hindernis. Vandaar de wiepen aan de overkant.

Bij Veere gaat de Veersche Watergang over in de Botjeszee. Niet dat de zee tot hier kwam, het achtervoegsel 'ee' betekent water. Botjesz is waarschijnlijk een verbasterde voornaam. Het verschil in waterpeil tussen beide is opvallend: doorgaans een meter. De rand van Walcheren ligt beduidend hoger dan het middengebied! Langs de Botjeszee loopt een oud voetpad, verdwenen na de oorlog, nu weer gereconstrueerd. Het liep ooit van het dorp Gapinge naar Veere.

Het water in de Botjeszee is veel zoeter dan in de Veersche Watergang; dat is net als het andere binnenwater op Walcheren brak. Het riet groeit er uitbundiger en je ziet er andere dieren. Eeuwenlang stroomde de Botjeszee naar de stadswal van Veere, ging door een sluis naar de haven en de zee. Nu gaat het op in de Veerse Kreek, pas ontstaan in 1944. Het is een van de vier plaatsen op Walcheren waar de geallieerden toen de dijken hebben gebombardeerd om Walcheren onder water te zetten. De route slingert door dit natuurgebied met veel bos en water.

Begin- en eindpunt van de route zijn de steden Middelburg en Veere. In Middelburg wordt de meest directe weg naar de Noordweg, de stad uit gevolgd. Dat heeft te maken met het niet mogen aanbrengen van de markering. In Middelburg is veel meer te zien. Je kunt er bijvoorbeeld de halve oude binnenstad door 'achterlangs de huizen', door stegen, poortjes en andere paadjes. Of langs de vestinggrachten lopen. "Het uitzetten van een dergelijke route houden we in ons achterhoofd", zegt Els van de Kerkhof.

Veere dankt zijn ontstaan aan de Botjeszee en Veersche Watergang. De watergang liep vroeger door tot Middelburg, en moest dus worden bewaakt. Aan de zeekant ontstond een havenbuurt, waarvan een veerdienst werd onderhouden op het dorp Campen (nu Kamperland) aan de overkant van het Veerse Gat. Die havenbuurt werd eerst Campveere genoemd, later verkort tot Veere. Door de wolhandel met Schotland werd de plaats steeds belangrijker en kreeg stadsrechten. Je kunt er heerlijk dwalen over de vesting en door het stadje.

plaats voor een bergeendencreche, riep hij tegelijk." En gaf vervolgens de uitleg: jonge bergeenden worden bij elkaar geborgen, onder de hoede van een volwaasen paartje, terwijl hun ouders aan het fourageren zijn.

Ondersteuning

De Stichting Voetpaden Walcheren zou graag meer ondersteuning krijgen van de provincie. "Die wil meer hoogwaardige recreatie, naast het massatoerisme langs de kust. Onze voetpaden passen daar perfect in", zegt Els van de Kerkhof. Aagje vult aan: "Wij dragen de ideeën voor nieuwe routes aan, zorgen dat de markering in orde blijft, genereren publiciteit voor de routes, enzovoort. Dat willen we als vrijwilliger ook allemaal blijven doen."

Ze zaten, al weer zo'n tien jaar geleden, op het erf van een boerderij-café. Ze, dat waren de vijf meiden – hun eigen kwalificatie! – die later de Stichting hebben opgericht. Rond het erf liep een weging naar een minicamping wat verder weg. Speciaal aangelegd voor wandelaars. Toen sprong de vonk over: "Dat moet op meer plaatsen op Walcheren mogelijk worden. Leuk langs watergangen lopen, over dijken. Daar gaan we werk van maken." Uiteindelijk hebben ze met nog enkele mannen een Stichting opgericht, eigenlijk noodgedwongen. "Voor de

financiële verantwoording en om de aansprakelijkheid voor het overpad te regelen", legt Els van de Kerkhof uit.

In de jaren dat de Stichting actief is, is er op Walcheren veel veranderd voor het wandelen. Illustratie is een uitspraak van de toenmalige voorzitter van de kampeerboeren: "Zolang dat parkeerterrein aan de voet van de duinen niet vol staat, hoef jij bij mij niet te komen vragen om over mijn grond te mogen wandelen." Nu krijgen ze van verschillende kanten uitnodigingen om eens te komen praten. Meer routes zullen dan ook wel volgen.

Harry Benschop

Langs de Veersche Watergang

Veersche Watergang praktisch

De Stichting Voetpaden Walcheren heeft twee wandelroutes uitgebracht:

- de Reede van Middelburg, van Vlissingen via Arnemuiden en Veere naar Vrouwenpolder, ca 30 km. Arnemuiden ligt ongeveer halverwege de route;
- de Veersche Watergang, van Middelburg naar Veere, 10 of 12 km.

Van beide routes is een kleurenfolder met routekaart à € 1,50 te koop bij o.a. de Drukkery (op de Markt in Middelburg), het ANWB-kantoor aan de voet van de Lange Jan en de kust-VVV's op Walcheren.

De route is wit-geel gemarkeerd. In de binnenstad van Middelburg is geen markering aangebracht.

Tussen Veere en Middelburg rijdt bus 54 (uurdienst, niet op zondag). Vlissingen, Middelburg en Arnemuiden zijn per trein bereikbaar. Vanaf Vrouwenpolder kun je met bus 133 terug naar Middelburg centrum (vandaar nog 10 minuten lopen naar het station); deze bus rijdt elk half uur, op zaterdag uurdienst, op zondag elke twee uur, bv. rond half vier en half zes. Meer info over de bustijden (nieuwe dienstregeling gaat half december in!) op www.connexion.nl.

In de zomermaanden vaart er vanaf Veere een voetveer naar Kamperland op Noord-Beveland. En is er de mogelijkheid twee maal per dag over het Kanaal door Walcheren naar Middelburg te varen. Meer informatie over deze veerdiensten: rederij Dijkhuizen, tel. 0118-419367.

Nieuwe folder

TeVoet heeft een nieuwe wervingsfolder. De vorige was helemaal 'uitverkocht'. De folder is in een nieuw (kleuren)jasje gestoken.

In kort bestek geeft de folder nog eens aan waar TeVoet voor staat en hoe de vereniging werkt: regionaal onder een landelijke paraplu.

De nieuwe folder is bijgesloten bij dit nummer van Lopend Vuur. Laat hem eens zien aan vrienden of bekenden, op een wandeling of op het werk. Als ieder lid zo een nieuw lid maakt.....

Voordat er weddenschappen worden afgesloten waar de foto op de voorzijde is genomen: het is de Zuwe bij Wilnis. De foto is gemaakt tijdens de Groene Maandwandeling vorig jaar door de Ronde Venen.

Wie extra wervingsfolders wil hebben, kan deze aanvragen bij het secretariaat van TeVoet, tel. 0167-523486 of info@tevoet.nl.

Cadeau-abonnement

Het nieuwe Lopend Vuur spreekt een aantal leden zo aan dat ze het blad een jaar lang cadeau willen doen aan kennissen, vrienden of familie. Om hieraan tegemoet te komen is een cadeau-abonnement geïntroduceerd. De rekening gaat naar de gulle gever.

Op de achterzijde van deze Lopend Vuur is een bon afgedrukt waarmee leden een cadeau-abonnement kunnen weggeven. Een leuk idee in deze tijd van het jaar. Van onze kant zullen wij er alles aan doen om de kennismaking met TeVoet te laten bevallen: door hen vijf keer het ledenblad boordevol met wandelsuggesties, acties en recensies toe te sturen.

TeVoet-website

De oproep in de vorige Lopend Vuur heeft een nieuwe sitebeheerder opgeleverd. Petri van Asseldonk uit Den Bosch heeft zich bereid verklaard deze klus op zich te nemen.

Het bestuur grijpt de gelegenheid aan de website te vernieuwen. De TeVoet-site zou meer dan in het verleden moeten laten zien waar de vereniging voor staat, waar zij mee bezig is. Bezoekers moeten ook meer actuele informatie aantreffen, zodat zij de site meer dan eens aanklikken. Daarvoor wordt nadrukkelijker een link gelegd met het vernieuwde ledenblad. Zo zal elk kwartaal een uitgebreide inhoudsopgave van Lopend Vuur op de site worden geplaatst. En krijgt de activiteitenagenda met de TeVoet-wandelingen en bijeenkomsten meer aandacht. Standpunten die TeVoet inneemt krijgen ook een nadrukkelijker plek op de site, bijvoorbeeld over de relatie met mountainbikers. Op deze manier wil het bestuur de belangenbehartiging van de wandelaar beter in beeld brengen bij andere partijen. Om concreet in de regio zaken te kunnen aanpakken, komt er praktische informatie op de site te staan waar iedereen gebruik

van kan maken. Alles met het oogmerk om aantrekkelijker wandelmogelijkheden te creëren of dreigende knelpunten zo goed mogelijk op te lossen.

Voor elke TeVoet-regio komt er een aparte pagina. Op die pagina(s) kan de regio zijn activiteiten in het kader van de belangenbehartiging breed etaleren: knelpunten beschrijven, successen melden, oproepen doen. Kortom laten zien op welke wijze TeVoet in de regio actief is voor de wandelaar.

Bovendien willen we via de site ook meer service bieden aan de wandelaar. Elk kwartaal komt er een nieuwe Lopend-Vuur-route op te staan, de route die op de middenpagina's van het ledenblad is opgenomen. Bovendien een overzicht van de oude TeVoet-routes, met eventuele wijzigingen of kanttekeningen. Tenslotte is het voornemen om per regio een overzicht van (wat langere) wandelroutes aan te bieden, met daarbij aangegeven waar routebeschrijvingen ervan verkrijgbaar zijn, de kosten ervan en zo mogelijk een oordeel over de kwaliteit ervan.

Wie ergens in Nederland wil gaan wandelen zou op deze manier vlot inzicht moeten krijgen wat een streek aan wandelmogelijkheden voor hem of haar te bieden heeft. Als laatste willen we ook meer werk maken van verwijsfuncties, niet alleen op wandelgebied, maar ook voor achtergrondinformatie over bijvoorbeeld natuur, landschap en cultuurhistorie.

Ideeën genoeg. Maar eerst moet de site de komende maanden worden omgebouwd. Dan kan hij worden gevuld. Behalve voor de actuele informatie zal dat werkende weg gebeuren. Lang niet alle informatie is nu al in de juiste vorm beschikbaar. Van nieuwe informatie op de site zal ook steeds aankondiging worden gedaan in Lopend Vuur. Daarbij zullen we nog extra aandacht besteden aan het ter beschikking stellen van de extra informatie op de site aan leden die geen toegang hebben tot internet.

Het wordt geen site van wandelimpresies, geen oproepen voor medewandelaars e.d. Toch willen we leden en niet-leden de mogelijkheid bieden actief mee te doen. Daarbij denken we aan het doorgeven van knelpunten (in wandelroutes, in beschrijvingen en de beschikbaarheid daarvan, enz.) en de bestaande wandelmogelijkheden in een streek. Dat laatste behoeft wellicht wat nadere uitleg.

Als voorbeeld kan dienen de uiterwaarden van de grote rivieren. In het kader van projecten om het rivierwater meer ruimte te geven, ondergaan deze de komende jaren een ware metamorfose. Daarbij komen er ongetwijfeld ook nieuwe wandelmogelijkheden bij; op een aantal plaatsen zijn die er zelfs al bijgekomen. Wandelaars die weten waar de uiterwaarden wel en waar niet toegankelijk zijn, geven dit door. Deze informatie wordt verwerkt waardoor er steeds een zo actueel mogelijk overzicht op de site staat van de wandelmogelijkheden in de uiterwaarden. Nogmaals als voorbeeld. Andere terreinen zijn

evengoed denkbaar. Het gaat erom gezamenlijk aan medewandelaars bruikbare informatie ter beschikking te stellen.

In de komende maanden komen we er zeker op terug hoe we dit interactieve gebruik van de website vorm willen geven en wat we als eerste gaan aanpakken. Suggesties aan welke informatie het meest behoefte is, zijn nu al welkom. Graag zelfs. Geef dit door aan het secretariaat, Els Bakker. Ook suggesties voor andere 'interactieve vormen' van gebruik van de site kun je aan haar doorgeven.

Tenslotte dankt het bestuur Marion Zondervan, Fred Triep en Nico Hoogerbrug voor het voorbereiden van een gespreksnotitie hoe in de toekomst met de TeVoet-website om te gaan. Een groot deel van de bovengenoemde ideeën is door hen aangedragen.

Bestuurslid gezocht

Eef Boeve heeft te kennen gegeven volgend jaar te willen aftreden als bestuurslid van de vereniging. Het bestuur wil graag in contact komen met leden die zich kandidaat willen stellen voor een bestuursfunctie. Het liefst zien wij kandidaten uit het noorden of oosten van het land, zodat alle windstreken in het bestuur zijn vertegenwoordigd. Maar laat je er zeker niet van weerhouden je kandidaat te stellen als je in het westen of zuiden woont.

Het bestuur van TeVoet vergadert 6 tot 7 keer per jaar op een centrale plaats in het land. Op dit moment is dat Woerden. De vergaderingen vinden in de avonduren plaats.

Wie interesse heeft neemt het best contact op met Els Bakker, de secretaris, tel. 0167-523486.

Werkgroepen

Al enkele leden hebben gereageerd op de oproep in het vorige nummer voor deelname aan een van de werkgroepjes die zich in een specifiek onderwerp gaan verdiepen. Enige versterking is zeker nog welkom. Wie er zin in heeft, kan bij alle bestuursleden meer informatie krijgen. Het artikel over de Hoeksche Waard in deze Lopend Vuur laat bijvoorbeeld zien waar aan gewerkt moet worden.

Lidmaatschap 2004

Uit kostenoverwegingen is bij dit nummer van Lopend Vuur de acceptgiro voor het jaar 2004 bijgesloten. De contributie bedraagt € 12,50, een hogere bijdrage wordt zeer op prijs gesteld.

ALV 2004

Om alvast te noteren in je agenda: in 2004 vindt de Algemene Leden Vergadering plaats op zaterdag 27 maart. Dat is aanzienlijk eerder in het jaar dan voorgaande jaren. Vandaar deze voorankondiging. In de volgende Lopend Vuur tref je er meer informatie over aan.

De Zieuwentse kerkenpaden

Overall in Nederland worden initiatieven ontplooid om cultuurhistorisch waardevolle paden te herstellen. Die indruk ontstaat als je kranten en tijdschriften er op naslaat. Vaak worden de kerkenpaden van het Achterhoekse dorp Zieuwent als geslaagd voorbeeld aangehaald. TeVoet ging er eens kijken.

Tijdens onze wandelvakantie in de Achterhoek trokken we een middag uit om een wandeling van ca. 10 km te maken over de Zieuwentse kerkenpaden. We troffen het met het weer en de wandeling was best aardig, maar een voorbeeld van succesvol herstel van oude paden? Daar hebben we toch wel enige bedenkingen bij!

Aan de prachtige, geplastificeerde folder lag het niet: mooi uitgevoerd, met een duidelijk kaartje, routebeschrijving en achtergrondinformatie. Aan de omgeving lag het ook niet: in een grote boog om de kerk, door bosjes, langs beken en houtwallen, over bruggetjes en langs akkers en boerderijen. Afwisseling genoeg. En druk was het er ook niet: één wandelaarster met rollator, een paar fietsende scholieren en recreanten en een gemotoriseerde rolstoeler. Maar overall het bordje: fietspad. De stevige gele toplaag van "gravier d'or" (een natuurproduct uit Luxemburg) was hier en daar wat afgebrokkeld, maar was hard genoeg om fietsen aangenaam te maken en het natuurlijke karakter van een historisch pad teniet te doen. Onderweg stuiten we op een ploegje enthousiaste vrijwilligers, bezig met het onderhoud van het pad. En het moet gezegd worden, er wordt veel aan gedaan om het aantrekkelijk en mooi te houden: kantjes steken, bomen en struiken planten. Soms echter versterkte dat alleen maar het kunstmatige karakter van het pad.

En daarmee is eigenlijk de werkelijke waarde van deze kerkenpaden rond Zieuwent wel aan-

gegeven: een mogelijkheid voor minder validen en ouderen om een veilig rondje te kunnen wandelen, een veilige schoolweg voor fietsende kinderen en een aantrekkelijk bindmiddel voor de Zieuwentse gemeenschap. Maar voor wandelaars? De vrijwilligers waren zeer verbaasd, dat wij er *wandelden!* Ze zagen het zelf eigenlijk ook meer als een fietspad. En wij? We genoten wel van de omgeving, maar zagen, soms vlak naast het fietspad, paden die ons meer aanspraken: een schouwpad langs de beek, een karrenspoor. Ze waren vrij toegankelijk, dus maakten we er hier en daar ook maar gebruik van.

Ook cultuurhistorisch gezien hebben wij zo onze twijfels over de waarde van de paden. Slechts een klein stukje pad in een bosje (volgens de folder honderden jaren oud) was onverhard en nog oorspronkelijk. Voor de rest is de loop van de route wellicht oorspronkelijk, maar het herstel ervan verre van dat. Het herstel van landschappelijke waarden, zoals de gegraven kikkerpoelen en de geplante fruitbomen van oude rassen, zou nog wel gezien kunnen worden als een poging wat van de cultuurhistorie van de omgeving terug te brengen. Toch betekent dat niet, dat het initiatief geen waarde heeft voor de wandelaar. Het is natuurlijk zondermeer verheugend, dat er na jaren van afbraak weer belangstelling is voor het herstel van oude paden. Het succesverhaal van Zieuwent speelt daar een rol in. Vooral in Gelderland willen verschillende gemeenten de methode Zieuwent overnemen. Zeeland,

Groningen en Friesland lijken meer te voelen voor een echt herstel, waarbij het oorspronkelijke (lees: onverharde) karakter behouden blijft.

Uit de Gelderse krantenartikelen blijkt verder, dat het draagvlak voor omvormen tot *fietspaden* in de meeste gevallen groot is. Ze betekenen op het platteland veelal veiligheid voor kwetsbare groepen, zoals schoolkinderen en ouderen. Men gaat er daarbij dan tevens van uit, dat je er ook veilig en rustig over kunt wandelen. Zo worden meerdere groepen bediend. Soms wordt ook duidelijk, dat een wandelpad alléén het nooit zou halen. De moeite die gedaan moet worden om de oude route te herstellen betekent dan teveel werk (en geld) voor een te kleine groep.

Trilemma

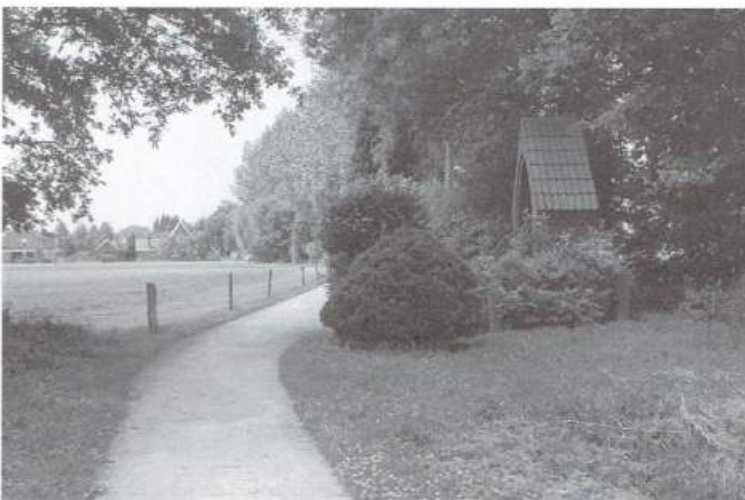
Wat moet TeVoet hier nu mee? Moeten we aan de kant blijven staan en toekijken hoe het tracé van oude paden gebruikt wordt om er nieuwe fietspaden over aan te leggen en blij zijn met een nieuwe, weliswaar verharde, wandelmogelijkheid?

Of moeten we eisen, dat de 'nieuwe' paden onverhard aangelegd worden, daarmee het risico lopend dat het er helemaal niet van komt? En we kwetsbare weggebruikers een veilige weg ontnemen?

Of moeten we ons concentreren op de nog bestaande onverharde historische paden en deze zoveel mogelijk beschermen en elk initiatief tot herstel van oude paden per geval bekijken, kansen en belangen afwegen en dan onze houding bepalen ten opzichte van het betreffende pad?

Wie het weet, mag het zeggen! Reacties graag naar 'Voet op stuk' op het (e-mail)adres van de redactie van Lopend Vuur.

Jannie Trouwborst

Een van de Zieuwentse kerkenpaden (foto Henk Trouwborst)

Langs Veluwe sprengen en beken

De Veluwe oogt droog. Zandverstuivingen, heidevelden, bossen. Toch herbergt de Veluwe een uniek watersysteem met een rijk verleden: het beken- en sprengelstelsel. Acht wandelroutes nemen je mee langs gegraven sprengen op de Noordoost-Veluwe.

Water aanboren

Op de Veluwe regent het net zoveel als in de rest van Nederland. Alleen zakt het hemelwater er eerst diep de grond in. Om vervolgens na verloop van tijd aan de zijkanen van deze enorme zandbult weer naar buiten te treden. Soms als beek die door agrarisch gebied afwaartert op de IJssel of het IJsselmeer. Maar op andere plekken is het doelbewust aangeboord en werden kunstmatig beken gegraven: sprengen worden die genoemd of sprengbeken om ze te onderscheiden van 'natuurlijke' beken die ook wel als laagland- of weilandbeken worden aangeduid.

Dat de sprengen mensenwerk is, is goed te zien aan de hoge oevers: het uitgegraven zand. Normaal waren ze 2 tot 4 meter diep, soms wel 7 meter. De sprengengravers kenden het terrein goed. Zij hebben in de uitgestrekte heidevelden aan de rand van de Veluwe ingewikkelde stelsels van gleuven gegraven. Het was de kunst om altijd net onder de bovenkant van het grondwater te graven.

Waterkracht

Nu ziet het er allemaal heel idyllisch uit. Prachtig wandelen ook. Maar vroeger is er hard geploeterd.

Alle foefjes zijn uit de kast gehaald om optimaal te kunnen profiteren van het water als energiebron. Om over zoveel mogelijk stromend water te beschikken werden meerdere sprengkoppen tegelijk gegraven, werd de beek tussen dijkjes 'opgeleid' om voldoende hoogteverschil te creëren om een molenrad te kunnen plaatsen. Er werden stuwvijvers aangelegd om flinke watervorraden te hebben. Al die trucs waren nodig om de watermolens langs de beek continu draaiend te houden. Want daarvoor zijn de sprengbeken gegraven: om energie te leveren voor de watermolens. Die waren aanvankelijk vooral in gebruik als papiermolens. Met het Veluwse sprengwater kon je mooi wit papier maken. Het waren kleine familiebedrijfjes die zich er mee bezighielden. Maar het water werd ook voor andere doeleinden gebruikt. Er stonden oliemolens, kopermolens, korenmolens en volmolens langs de sprengbeken.

Vaak stonden er wel drie of vier molens achter elkaar aan één beek. Op het hoogtepunt telde de Veluwe zeker 200 watermolens.

In de 19e eeuw werd een aantal papiermolens omgebouwd tot wasserijen. Het was niet zo'n grote ingreep om door het rad een waston te laten draaien. Het heldere en zachte water bleek zeer geschikt als waswater. Wasserijen kom je nog steeds tegen op de Veluwe. Inmiddels zijn die natuurlijk wel volledig geautomatiseerd.

Toch waren vroeger de beekjes ook al in trek ter verfraaiing van grote tuinen en parken rondom landhuizen en kastelen. Even ten zuiden van Apeldoorn zijn zelfs sprengen gegraven om het Apeldoorns Kanaal van water te voorzien. En het sprengwater van Laag Soeren is van groot belang geweest voor de 'watergeneeskunde' die tussen 1850 en 1940 in het Badhuis werd toegepast.

+ + + LOOP MEE MET TEVOET. ZIE DE AGENDA + + +

Foto GOBT

Nieuw leven

De sprengkoppen en -beken zijn met name in de 17e en 18e eeuw aangelegd. Rond 1800 werden in Laag Soeren de laatste twee beken gegraven om er molens op te plaatsen. De meeste sprengbeken vind je op de oostelijke Veluweflank.

In de eerste helft van de vorige eeuw verloren de beken hun economische waarde. De molenaars verdwenen. En zoals het met alles gaat wat niet wordt gebruikt, kampten ook de sprengbeken al snel met achterstallig onderhoud en raakten in verval. Vrijwilligers, verenigd in de Stichting tot Behoud van de Veluwse Sprengen en Beken, begonnen zo'n dertig jaar geleden met het opknappen van de beken. Zij wisten de beken weer volop in de belangstelling te krijgen. Vanaf 1984 zijn ze onder waterschapsbeheer gekomen. De afgelopen jaren heeft het waterschap Veluwe al weer veel sprengstelsels 'hersteld'. Sprengkoppen en beken zijn schoongemaakt en dieper uitgegraven. In 2011 moeten in totaal tachtig beken en sprengen in hun oude luister zijn hersteld. De sprengbeken spelen nu weer een belangrijke rol in het hele watersysteem van de Veluwe.

Informatief (wandel)boekje

Er komt ook steeds meer belangstelling voor de sprengbeken. Voor het Waterschap Veluwe en de Stichting tot Behoud van de Veluwse Sprengen en Beken reden om samen met het Gelders-Overijssels Bureau voor Toerisme (GOBT) een aantal wandelroutes langs deze beekjes te ontwikkelen. De eerste acht wandelroutes, op de oostelijke Veluweflank van Hattem tot aan Apeldoorn, zijn gebundeld in het boekje 'Te Voet langs stromend water op de Veluwe'. Het is een mooie en informatieve uitgave geworden. Het boekje geeft van alle wandelingen een korte route-impressie, meerdere pagina's achtergrondinformatie, een heldere routebeschrijving – de routes zijn in het veld niet gemarkeerd – en praktische informatie. In

het blokje 'praktische informatie' vind je perfect hoe je de routes met de bus kunt bereiken, bij welke halte je moet uitstappen, waar je horeca tegenkomt alsmede het percentage verhard-onverhard.

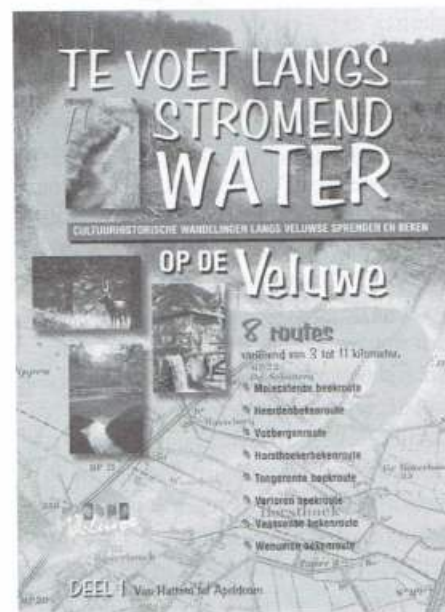
Op dat laatste is niet veel aan te merken. Alle routes zijn ruim boven de helft onverhard. Er is één uitzondering: de Vosbergenroute. Die laat goed zien dat de sprengen een belangrijke rol hebben gespeeld in de bedrijfsnijverheid van het dorp Heerde. En loopt dus grotendeels over verharde wegen door het dorp. Het geeft aan dat in het boekje en op de wandelingen niet alleen aan de sprengbeken zelf veel aandacht wordt besteed, maar ook aan alles wat daarmee samenhangt. De cultuurhistorie op en rond de beken is zeer gevarieerd. Veel ervan is bewaard gebleven en te zien.

Het boekje is fraai vormgegeven. Alleen zijn (daardoor) de kaartuitsneden van de routes nogal 'kort afgesneden'. Soms zijn zelfs plaatsnamen weggevalen. Voor een goed overzicht én om routes aan elkaar te koppelen heb je echt nog een wandelkaart van het hele gebied nodig. Door de ringband zijn de kaartjes bij de overloop van de linker- naar de rechterpagina niet altijd even goed leesbaar.

Acht routes

De nu gepresenteerde wandelroutes variëren in lengte van 3 tot 11 km. Een aantal zijn goed aan elkaar te koppelen zoals de routes bij Heerde en de twee bij Epe. In het verleden heeft de Stichting tot Behoud van de Veluwse Sprengen en Beken al enkele routes uitgegeven. "Dat waren meer fietsroutes", zegt de secretaris van de Stichting. "Nu zijn de routes helemaal toegespitst op de wandelaars". Zij geeft aan dat er plannen bestaan voor een tweede uitgave, over de sprengbeken tussen Apeldoorn en Dieren.

Harry Benschop

Veluwse sprengen praktisch

- Het boekje 'Te voet langs stromend water, cultuurhistorische wandelingen langs Veluwse sprengen en beken' (deel 1, van Hattem tot Apeldoorn) is voor € 9,50 te koop bij de VVV's op de Veluwe of telefonisch te bestellen bij het GOBT, tel. 0570-680700.
- Alle wandelroutes zijn goed bereikbaar met openbaar vervoer. Bus 90 onderhoudt een frequente dienst tussen de stations van Zwolle en Apeldoorn en stopt op alle plaatsen. Snelbus 95 rijdt niet in de weekenden.
- Meer informatie over de Stichting tot Behoud van de Veluwse Sprengen en Beken op www.sprengbeken.nl of bij het secretariaat, tel. 0578-631459.
- Op zondag 25 januari (zie de activiteitenkalender) organiseert TeVoet een wandeling langs enkele sprengbeken, met uitleg van een vrijwilliger van de Stichting.

Grote verschillen tussen Oost en West in de Hoeksche Waard

Zo lekker als het (ge)lopen is in het oostelijk deel van de Hoeksche Waard, zo moeizaam gaat het in het westen. Een stand van zaken aan de hand van de pas verschenen 'Haalbaarheidsstudie Wandelpadenplan West'. Jannie Trouwborst trekt enkele conclusies hoe het in de toekomst beter kan. Hopelijk levert het in de Hoeksche Waard ook snel wat op.

RIHW

In Lopend Vuur van september 2002 berichtte TeVoet enthousiast over de nieuwe wandelroutes in het oosten van de Hoeksche Waard, een project van de RIHW (Ruimtelijke Inrichting Hoeksche Waard).

Vorig jaar is RIHW gestart met een nieuw project voor wandelpaden in het westen en noorden van de waard. TeVoet draait mee in een klankbordgroep. Dat opende de mogelijkheid om voorstellen aan te dragen voor aanlooproutes naar het veer naar Tiengemeten vanuit plaatsen met een goede OV-verbinding. Een jaar na dato is er helaas nog weinig positiefs te melden.

In 2000 heeft Bureau Lopende Zaken het Wandelpadenplan Hoeksche Waard Noord en West opgeleverd. Voor zes van de negen routes uit dat plan (en voor twee van de acht verbindingsroutes) heeft RIHW als eerste stap een uitvoeringsplan opgesteld. Deze keuze kwam voort uit de gedachte dat deze routes snel konden worden gerealiseerd.

Vol enthousiasme startte een groep vertegenwoordigers van de betreffende gemeenten, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, het Hoekschewaards Landschap, Stichting De Rietgors (de agrariërs vertegenwoordigend) en TeVoet onder leiding van de projectleider van het RIHW aan de uitwerking van het plan: wat was mogelijk, waar lagen de knelpunten, wat waren de alternatieven en waren die aantrekkelijk genoeg.

Moeizaam

Al snel bleek dat de wandelpaden in het noordelijk deel van de Hoeksche Waard Noord wel realiseerbaar en aantrekkelijk lijken, maar door verschillende oorzaken niet op korte termijn uitgevoerd kunnen worden. Van de overige routes vielen er twee direct af. De knelpunten waren volgens het RIHW te groot. De alternatieven, geheel over fietspaden en de openbare weg, waren voor TeVoet reden te adviseren deze routes niet uit te voeren.

De uiteindelijke 'Haalbaarheidsstudie Wandelpadenplan West' bevat slechts drie korte wandelingen. Die lopen weliswaar hier en daar over een stukje akkerrand, maar maken verder veel gebruik van fietspaden of verharde polderwegen. Van de verbindingspaden tussen de routes en de aanlooproute naar het veer naar Tiengemeten is er slechts één die aantrekkelijk genoemd mag worden: aan de buitenzijde van de dijk langs het Spui van Nieuw-Beijerland naar Oud-Beijerland.

Oorzaken

Hoe komt het toch dat in potentie goede plannen uitmonden in een teleurstellend resultaat? Rechtstreeks betrokken zijn bij de gang van zaken geeft inzicht in de oorzaken. Misschien draagt dat in de toekomst bij tot een beter resultaat. Enkele voorbeelden:

Tijdsdruk. Vaak wordt onder druk genoeg genomen met minder dan wenselijk is. De aan-

Dijk langs Korendijkse Slikken

vraag voor subsidie speelt daarbij bijvoorbeeld een rol of, zoals in dit geval, het feit dat de wandelingen op de binnenkort te bestellen info-borden moeten komen te staan. Daarbij verliest men uit het oog dat een slechte route zijn doel voorbij schiet: de teleurgestelde wandelaar komt niet terug naar de Hoeksche Waard. Ook niet als de route later wellicht verbeterd wordt. Jammer, want RIHW heeft zelf geconstateerd dat de belangstelling voor wandelen in de Hoeksche Waard groeiende is: op de goede paden in Oost dan.

Vooroordelen. Bij natuurorganisaties bestaan de nodige vooroordelen over de wandelaar. Zo is men heel verbaasd, dat wandelaars behoefte zouden kunnen hebben om door een natuurgebied heen te lopen. Dus graag meer dan één in- of uitgang zien. De gedachte is dat mensen speciaal naar een natuurgebied komen om er langere tijd te verblijven en de specifieke eigenschappen van dat bepaalde terrein te bekijken. Een misverstand zou je kunnen zeggen.

Ronduit kwetsend zijn opmerkingen als "Misschien moeten we de route laten beginnen bij de plaatselijke supermarkt, zodat ze (de wandelaars!) wat blikjes bier en zakken chips in kunnen slaan om het afval ervan onderweg te dumpen". Ongetwijfeld grappig bedoeld, maar wel kenmerkend voor de wijze waarop wordt deelgenomen aan een overleg om wandelpaden te realiseren: alles wordt afgewezen omdat het schadelijk zou zijn voor de natuur. Het lijkt erop dat men er op uit is dat uitsluitend op de openbare weg en akkerranden gewandeld mag worden.

Onduidelijk beleid. Terwijl de ene medewerker van een natuurorganisatie suggesties doet voor een route over een grasdijk en de volgende aarzelend toegeeft dat het misschien wel moet kunnen maar er eerst nog overleg met collega's nodig is, volgt tenslotte de

Oeverloop

Elk jaar wordt er op de Hoeksche Waard rond 15 augustus een 3-daagse wandeltocht georganiseerd van 75 km: de Oeverloop. In 2004 zal het de veertiende keer zijn. Het is de enige mogelijkheid volop te genieten van al dat moois, dat de rest van het jaar niet toegankelijk is. Agrariërs, waterschap, zelfs de Amev, iedereen stelt zijn terreinen beschikbaar, zodat een rondje langs de oevers van de Hoeksche Waard mogelijk wordt. Allerlei natuurgebieden worden doorkruist: de Esscheplaat, de Hoogezandse Gorzen, de Tiendgorzen, de Korendijkse Slikken. Het geheel wordt uitstekend verzorgd door het Hoekschewaards Landschap. Het bezoekerscentrum Klein Profijt dient als uitvalsbasis. Van daaruit wordt gezorgd voor de lunch en 's avonds kan men er terecht voor een warme maaltijd en desgewenst een kampeerplekje. De bus brengt de deelnemers erheen vanaf het eindpunt van de wandeling. Het afgelopen jaar waren er 85 deelnemers.

De tocht is behoorlijk pittig; bijna alles onverhard en met de nodige hekken. Op de site van het Hoekschewaards landschap (www.hw.nl) kan je verslagen lezen van de reeds gehouden tochten. Zodra meer bekend is over de Oeverloop 2004 geven we dat door. Zodat iedereen die dat wil, zichzelf ervan kan overtuigen dat de Hoeksche Waard het wandelen meer dan waard is.

vervolg op pag. 18

Een boswachterwens is in vervulling gegaan

In mei 1999 voerde Natuurmonumenten tijdens een avondvullende tv-show een ledenwervingscampagne. Eén van de onderdelen was een natuurquiz met als deelnemers bekende Nederlanders uit elke provincie. Bovendien had iedere provincie een boswachter naar de studio gestuurd met een speciale wens: een uitkijkpost, een rolstoelpad of, in het geval van Zuid-Holland, een trekpontje in de Korendijkse Slikken. Dat die wens van boswachter Henk Maijer in vervulling kon gaan, was te danken aan Bart Chabot en Mary-Lou Steenis.

Daarna was het een poos stil rond het pontje. Hoewel het al lang op zijn plek lag, was het wachten op de kabel. Maar 17 september was het zo ver: het pontje werd in gebruik genomen.

Buitendijks

De Korendijkse Slikken liggen aan de zuid-westkant van de Hoeksche Waard, waar het Spui uitmondt in het Haringvliet. Het 500 hectare grote gebied ligt helemaal buitendijks, maar een deel ervan ligt wel binnen een lage kade. Daar vinden we de graslanden, waar 's winters tienduizenden ganzen foerageren en in het voorjaar honderden weidevogels broeden. Aan het reliëf in deze uitgestrekte grasvlakte is nog te zien hoe het gebied sinds 1600 in gedeelten aanslibde. Runderen, paarden en schapen begrazen de vlakte in dienst van Natuurmonumenten.

Het deel buiten de kade is veel natter. Na de afsluiting van het Haringvliet verdween de getijdenwerking grotendeels. Alleen via het Spui en de Oude Maas is er nog enige invloed van het getij. Er ontstond een geheel andere natuur. De rietvelden veranderden in begaanbare ruigten met een begroeiing van bomen, struiken en ruigtekruiden. De krekten verlandden. Extensieve begrazing voorkwam het dichtgroeien van het gebied. Blauwborsten, kiekendieven en ransuilen vonden er een geschikte leefomgeving.

Menshoge begroeiing

Tot voor kort was het mogelijk een wandeling van zo'n drie kilometer te maken door dit gebied. Via een aanloopkade langs het binnenbekade deel, met schitterende vergezichten, en een brug over één van de krekken, kom je in de rietruigten van het gebied buiten de kaden terecht. Halverwege de rondwandeling staat op

een verhoging een vogelkijkhut. Dat is tevens het enige punt met uitzicht op de omgeving: de menshoge begroeiing ontnemt je tijdens de tocht over de slingerende gras- en slikpaden vrijwel steeds het zicht. We waren benieuwd of dankzij het trekpontje op de tot 9 km uitgebreide route meer afwisseling zou zijn.

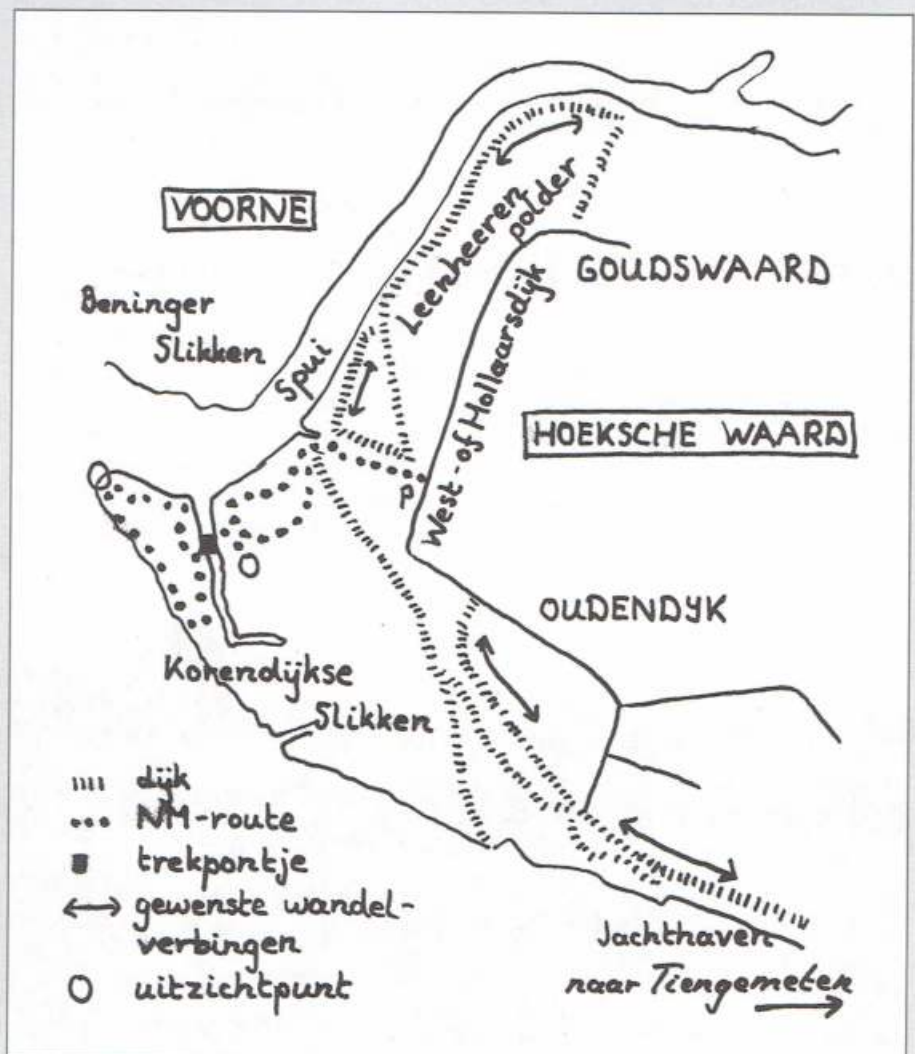
Natte voeten

Onze eerste poging in begin september om dat te ontdekken strandde letterlijk en figuurlijk op een zandbank in de brede kreek die overgesto-

Kennismaken met Deltanatuur

Deltanatuur heeft in een aardige brochure 'Deltanatuur: Ruimte en rust voor mens, dier en plant' de wandelmogelijkheden in zes bestaande natuurgebieden in de Zuid-Hollandse Delta en Brabantse Biesbosch op een rijtje gezet. Per gebied zijn een kaartje, een karakteristiek en gegevens over de bereikbaarheid en toegankelijkheid opgenomen. Daarnaast geeft het ook uitleg over het hoe en waarom van Deltanatuur. Het boekje is gratis op te vragen bij: Deltanatuur, Postbus 1167, 3300 BD Dordrecht of www.deltanatuur.nl.

ken moest worden. Het pontje lag muurvast. Door de extreme droogte van de afgelopen zomer was de waterstand uitzonderlijk laag. Toch was de kreek nog te breed en diep om zonder pontje over te steken en moesten we helaas onverrichter zaken huiswaarts keren. Na een paar dagen overvloedige regen besloten we begin oktober een tweede poging te ondernemen. Door verschillende oorzaken waren de waterstanden in Spui en Haringvliet echter

Een pad vol water (foto Henk Trouwborst)

boven normaal en dat leverde, tezamen met de gevallen regen, een geheel andere situatie op: de paden stonden op veel plaatsen onder water. Hoge wandelschoenen bleken niet toe-reikend om droge voeten te houden. Zelfs met korte laarzen zou dat een probleem geworden zijn. Maar met het pontje konden we probleemloos naar de overkant van de kreek. Wat we daar aantreffen, bleek alle moeite en natte voeten meer dan waard.

Hier maakt de beslotenheid geregeld plaats voor weidse uitzichten over het brede water van Haringvliet en Spui. Gras- en slikpaadjes, eenvoudige bruggetjes over kreekjes, stukjes moerasbos met hier en daar hoog opgeschoten wilgen, vogeluitkijpunten, slikplaten: kortom afwisseling genoeg. Een bijzondere ervaring van ongereptheid, gekoppeld aan rust en natuurgeluiden. Een aanrader dus.

Wandelrecreatie en broedvogels

Ook individuele bezoekers (naast begeleide bezoeken, red.) zullen Deltanatuur overigens niet snel aantasten, stelt Van der Zande. "Ik ben als bioloog gepromoveerd op de effecten van wandelrecreatie op broedvogels. Die vielen erg mee. Er zijn wel een paar soorten die van elke wandelaar op de vlucht slaan, maar de meeste soorten hebben weinig moeite met mensen. Als je de gebieden goed inricht blijven er genoeg veilige plekken over voor de schuwere en meest zeldzame dieren".

Nederlanders gedragen zich trouwens vrij netjes in de natuur, weet Van der Zande uit onderzoek. "Tachtig procent blijft op de paden, zelfs als dat niet hoeft".

Uit: Tijdschrift juni 2003, een uitgave van Deltanatuur. André van der Zande is directeur-generaal van het Ministerie van LNV

Langere openstelling

Het lijkt ons prachtig hier ook in andere jaargetijden eens te kunnen lopen: als de riet- en kruidenruigten nog niet zo hoog zijn. Nu is de toegang beperkt tot de periode tussen 1 juli en 1 december: overwinterende ganzen en broedende weidevogels mogen niet verstoord worden. Daar hebben we uiteraard begrip voor. Toch kunnen wij ons moeilijk voorstellen, dat wandelen door het buitendijkse gebied wat dat betreft verstoring zou kunnen betekenen. Het smalle, slingerende pad kan nergens verlaten worden en valt in het niet bij de grootte van het overblijvende gebied. Alleen de kade die de toegang vormt tot dat gebied grenst zijdelings aan het ganzen- en weidevogelgebied. Zou een wandelaar over deze kade meer verstoren dan de wandelaars over de openbare

weg (een hoge dijk) die de grens vormt tussen de polder en deze grasgorzen? Daar komen tientallen toeschouwers in de winterweken de ganzen gadeslaan en in het voorjaar de broedvogels.

In het kader van het wandelnetwerk in de Hoeksche Waard moet TeVoet het er toch nog maar eens met Natuurmonumenten over hebben.

Jannie Trouwborst

Korendijkse Slikken praktisch

De ingang van de Korendijkse Slikken is te bereiken via de West- of Hollaardsdijk die vanaf Goudswaard in zuidelijke richting gaat. Vlak na het witte huis aan de rechterkant bij de kreek zie je onder aan de dijk het bordje van Natuurmonumenten staan. Er is zeer beperkte parkeerruimte. Met bus 160 kun je vanaf Rotterdam Metrostation Zuidplein 1 x per uur (zondags 1 x per 2 uur) naar Goudswaard. Vandaar naar het startpunt is ongeveer 1 km lopen. Bij het haventje van Goudswaard is een café.

De Korendijkse Slikken zijn alleen toegankelijk tussen 1 juli en 1 december. De tot 9 km uitgebreide route is aangegeven met gele palen en pijltjes en kan tot 3 km bekort worden door vlak voor de eerste vogelhut de gele route naar links te volgen. Wie daar de route naar rechts volgt, komt bij het trekpon-tje en kan aan de overkant de route vervolgen. Honden zijn niet toegestaan. Laarzen zijn ten eerste aan te raden. De paden zijn niet geschikt voor buggy's en rolstoelen.

De Tiendgorzen: de etalage van Tiengemeten

Welgeteld tien minuten. Zo lang duurt het ommetje dat inwoners van het dorpje Nieuwendijk bij de aanlegplaats van het veer naar Tiengemeten in de Tiendgorzen hebben gekregen.

Eén van de bewoners van de houten noodwoningen die het dorpje kreeg na de watersnood

van 1953, maakt er zich vier jaar na dato nog boos over. Op de informatiebijeenkomst die in mei 1999 was belegd over de inrichting van het buitendijkse natuurontwikkelingsgebied Tiendgorzen, was door de dorpsbewoners aangedrongen op meer wandelmogelijkheden. Het definitieve inrichtingsplan doet geloven dat

met die wensen behoorlijk rekening is gehouden. "En dan krijg je dit. Het grootste deel van het jaar kun je even naar het water lopen en weer terug. Want buiten de zomermaanden is het bruggetje waarover je naar de jachthaven kunt lopen (over de zomerkade, red.) weggehaald."

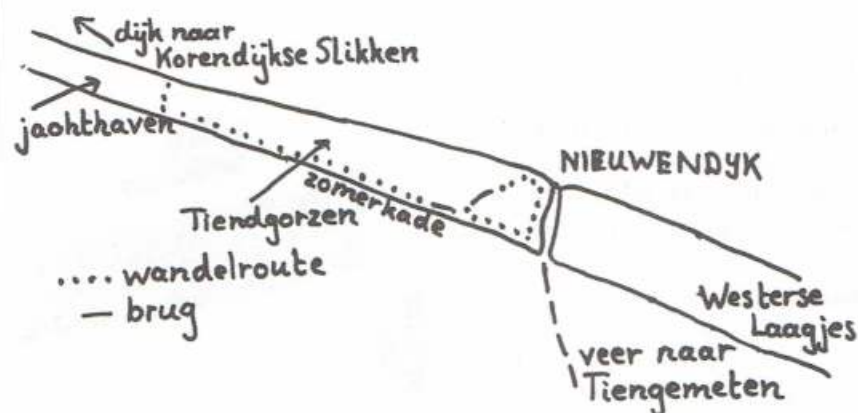

Zicht vanaf Nieuwendijk op de Tiendgorzen

Aanlooproutes naar Tiengemeten

TeVoet liep er tegen aan bij het zoeken naar aantrekkelijke aanlooproutes naar het eiland Tiengemeten, zie Lopend Vuur van september 2002. Die routes zouden van een of meer dorpen die wel goed bereikbaar zijn met openbaar vervoer zoals Zuid-Beijerland of Goudswaard, moeten komen. Nieuwendijk zelf, waar de boot naar Tiengemeten vertrekt, is alleen maar eens in de twee uur met de buurtbus te bereiken. In het weekend komt daar al helemaal geen bus. Niet echt toereikend voor een locatie waar op drukke dagen meer dan 1000 dagjesmensen de boot pakken voor een wandeling

De Tiendgorzen

De Tiendgorzen zijn ontstaan als een aanwas van de achterliggende Eendrachtspolder. Op oude kaarten komt al in 1836 een kade langs de oever van het Vuile Gat voor. Het gebied is al die jaren als grasland in gebruik geweest, met veel op korte afstand van elkaar gelegen ontwateringsgreppels. Na de afsluiting van het Haringvliet in 1970 is het zogenaamde grasgors omgevormd tot bouwland, waarbij de greppels zijn verdwenen. Dat is zo tot 1999 gebleven. Toen is de zomerkade op één plaats doorgraven en zijn kreken gegraven. Ruigten, riet en kale slikken zijn het resultaat van de toenmalige ingreep. In het oostelijk deel is het grasgors weer hersteld.

op Tiengemeten. Hun geparkeerde auto's geven nu in het dorp de nodige overlast. Zo'n aanlooproute zou mooi door de Tiendgorzen bij de veerpont kunnen aankomen. Alleen had TeVoet keer op keer te horen gekregen dat je maar op één plaats de Tiendgorzen in kunt, bij de aanlegplaats naar Tiengemeten. Er zou geen meer westelijk gelegen 'uitgang' zijn bij de jachthaven. Dat zou ook niet stroken met de visie die voor de Tiendgorzen was ontwikkeld. Hoogste tijd om eens uit te zoeken wat er nu eigenlijk in de inrichtingsvisie voor de Tiendgorzen staat, een van de eerste Deltanatuur-projecten (zie Lopend Vuur van februari 2003). Uit gesprekken was ons bijgebleven dat recreatief medegebruik naast natuurontwikkeling en waterberging een grote rol speelt bij Deltanatuur-projecten.

Plan en ontwerp

Eenmaal boven water, stelde het inrichtingsplan niet teleur. Ronkende zinnen over de etalagefunctie van de Tiendgorzen voor Tiengemeten. Wat zoveel wil zeggen als 'De Tiendgorzen moeten in klein bestek laten zien welke natuurontwikkeling mogelijk is op het eiland Tiengemeten'.

De etalage moet toegankelijk zijn. Dat was ondubbelzinnig een van de uitgangspunten voor de ontwerp-opgave destijds: men moet er kunnen wandelen. Een natuurgebied met recreatief en educatief medegebruik: dat zou het moeten worden.

Meer uitgewerkt in het programma van eisen heet het zo: 'De omwonenden willen graag tot aan en langs het Haringvliet kunnen lopen. Bezoekers aan Tiengemeten hebben vooral

behoefte aan een goed begaanbaar pad langs de 'etalage'. Natuurvorsers nemen genoegen met minder luxe voorzieningen, als er maar iets te zien is.'

Uiteindelijk is er een verhard pad naar het water gekomen en een halfverhard pad waarin een vaste brug is opgenomen over de gegraven kreek, tesamen een rondje van tien minuten. Over de zomerkade loopt een ruig wandelpad, dat alleen in de zomer is opengesteld. Deze zomer ontdekte TeVoet dat de Tiendgorzen wel degelijk een westelijke uitgang heeft. Een overstapje aan het eind van de zomerkade leidt naar een paadje dat loopt naar de ingang van de jachthaven. Vandaar loopt een onverharde dijk uitnodigend in westelijke richting. De doorgaande route is er dus. Echter alleen in de zomermaanden. Zonder dat het extra geld kost, kan een nieuwe verbinding worden gerealiseerd. Dat moet voor bestuurders in deze tijd van bezuinigingen een wendend perspectief zijn.

Acceptatie

Of de inrichting van de Tiendgorzen recht doet aan de maatschappelijke acceptatie van natuurontwikkeling – sorry, ik verzin dat niet zelf, het is één van de andere uitgangspunten voor het plan. In elk geval niet voor de inwoner van Nieuwendijk met wie TeVoet sprak. Wij hebben vooral moeite met de vertaalslag die gemaakt wordt van uitgangspunten

naar de uiteindelijke inrichting. Daar had de wandelaar toch meer van mogen verwachten. TeVoet pleit dan ook voor het gedurende een langere periode openstellen van de zomerkade. En in elk geval onderlangs de buitenzijde van de winterdijk (niet bovenop om onnodige verstoring te voorkomen) een mogelijkheid om te wandelen als de zomerkade is afgesloten. Daarmee is een belangrijke schakel in het wandelnetwerk van de Hoeksche Waard-Oost te realiseren.

Het hele gebied

Het probleem zit hem wellicht in de werkwijze dat elk gebiedje afzonderlijk wordt bekeken. Steeds opnieuw wordt dan de afweging gemaakt tussen natuur en recreatief medegebruik waarvan wandelen er een is. Zo is aan de oostzijde van de aanlegplaats van de boot naar Tiengemeten – de Westerse laagjes tot aan de jachthaven van de Hiterse Kade – betreding helemaal niet bespreekbaar.

Die beoordeling per gebied leidt misschien wel tot voor alle partijen suboptimale oplossingen. De wandelaar wordt afgescheept met een klein rondje; de natuur geeft met pijn in het hart een klein hoekje prijs. TeVoet zou dan ook graag zien dat voor hele gebieden, in dit geval bijvoorbeeld voor de Hoeksche Waard-Oost, een visie wordt ontwikkeld, waarin een afweging wordt gemaakt tussen de gewenste recreatieve voorzieningen (zoals regionale wandelroutenetwerken) en de voorwaarden voor natuurontwikkeling.

Wie zich afvraagt waar TeVoet zich druk om maakt – "Het gaat toch maar om 800 meter" – moet het rondje maar eens maken: heen over de zomerkade en vanaf de jachthaven weer terug onderlangs de winterdijk, maar nu aan de binnenzijde over de verharde weg. En bedenken dat je nu het grootste deel van het jaar alleen dat laatste traject kan nemen. Dan praten we nog eens.

Harry Benschop

De brug in de zomerkade

NS-Vastgoed wil alleen wandelaars

Laatste nieuws uit De Ronde Venen

Dit wordt geen stukje over de dijkbreuk in Wilnis. Al heeft dat wel gevolgen voor het wandelen. Neen, dit stukje gaat over de oude spoorbaan tussen Wilnis en de Demmerikse Kade in dezelfde gemeente. Er wordt nu gepraat over een brug over de ringvaart bij Wilnis.

Voor wie het niet meer weet, sinds september 2002 is TeVoet met de gemeente De Ronde Venen in discussie over een wandelpad over de spoordijk. In die maand hielden we er twee succesvolle wandelweekends. Na een eerste gesprek met wethouder recreatie Brouwer vorig jaar november, is er met enige regelmaat overleg met gemeenteambtenaar Pieter Scholten. In december 2002 is een brief verzonden aan NS-Vastgoed, ondertekend door TeVoet Noord-Holland, TeVoet Utrecht, Nemo, IVN De Ronde Venen en Rotary. Daarin vroegen wij namens alle wandelaars toestemming om de dijk te belopen tussen Wilnis en de Demmerikse Kade. Het duurde even, maar in januari 2003 kwam het verlossende antwoord van de property manager van NS-Vastgoed: wandelaars mogen de dijk gebruiken. Dit recht geldt voor onbepaalde tijd, met een opzegtermijn van vier weken door NS-Vastgoed. Dit antwoord betekende, dat de beoogde rondwandeling in ieder geval gerealiseerd kon wor-

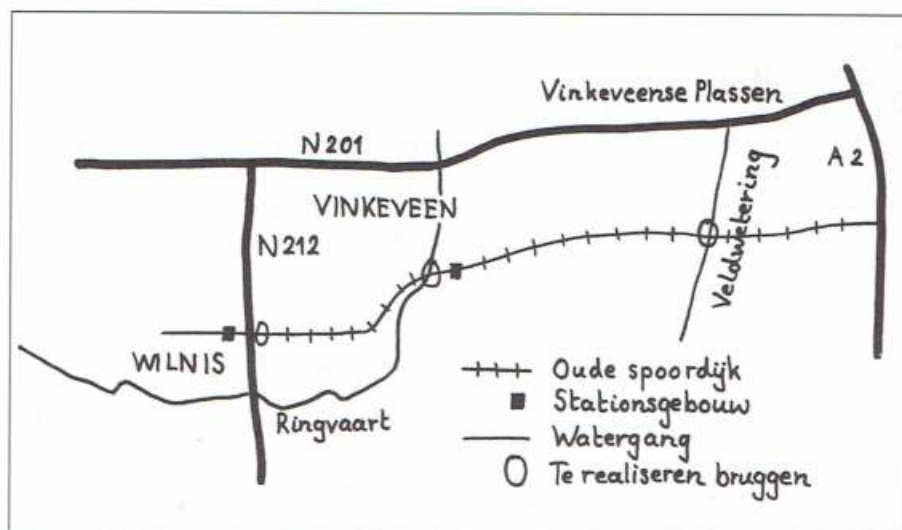
Brug ringvaart

Punt van discussie in het overleg van mei met de gemeente was de vraag hoe de ringvaart over te steken. Scholten had technische informatie ingewonnen over bruggen en trekpontjes. Een trekpontje in de ringvaart zou waarschijnlijk duurder uitvallen dan een brug. Daarom komt er zeer waarschijnlijk een brug. Omdat het scheepvaartverkeer (zeilboten) in de ringvaart mogelijk moet blijven, zal deze brug meestal open staan. Wandelaars moeten hem zelf kunnen bedienen. Gedurende enkele minuten kan er dan overheen worden gelopen. Naast de brug over de ringvaart moet er ook een brug over de Veldwetering en een brug van het busstation bij Wilnis naar de dijk komen. Voor de aanleg van de drie bruggen moest de gemeente De Ronde Venen toestemming hebben van NS-Vastgoed. Op verzoek van de gemeente heeft TeVoet (ook weer namens de andere organisaties) in augustus 2003 een brief gestuurd. In september kwam

Eind oktober had ik weer contact met de gemeente. Het ziet er allemaal goed uit. Men is nog enigszins in de weer met de financiering van alles, maar dat zal volgens Pieter Scholten in orde komen. Door de dijkbreuk bij Wilnis was het moeilijk om een ambtenaar te vinden die het uitvoeringstraject zou kunnen leiden. Maar inmiddels heeft men een ambtenaar van de dienst Ruimtelijk Ontwikkeling gevonden, die in 2004 het project gaat leiden. Ik verwacht dat de bruggen begin 2004 zullen worden aanbesteed.

Allerlaatste nieuws uit De Ronde Venen. De gemeente wil nu definitief een brug over de Ringvaart. Die zou zowel voor wandelaars als fietsers toegankelijk moeten zijn. Dat zal wel voor problemen en/of vertraging zorgen, want NS-Vastgoed wil alleen voetgangers over de oude spoorbaan.

den. Het document dat wij samen met Pieter Scholten maakten over de rondwandeling, kon begin 2003 meteen gebruikt worden in het eerste uitvoeringsprogramma van het wandelproject van de provincie Utrecht (zie Lopend Vuur van september). 'Onze' wandeling kreeg daarbij de meeste subsidie toegekend, een groot deel kwam uit de Europese subsidiepot van de POP-regeling voor plattelandsontwikkeling,

het antwoord al. Ook nu weer kregen we de toestemming. Er is wel een voorwaarde aan verbonden. Als de spoordijk door andere weggebruikers dan wandelaars gebruikt gaat worden, trekt NS-Vastgoed haar toestemming om de dijk te bewandelen terug. Op zich heel goed nieuws. Door deze voorwaarde hoeven we niet meer zo bang te zijn, dat er een fietspad over de dijk komt.

Ons spoorbaanproject kreeg deze zomer nog extra publiciteit door een Radio 1 reportage in het kader van het thema "5 graden Oosterlengte". Op maandag 11 augustus werd om kwart voor negen een 6 minuten durende reportage uitgezonden over de spoordijk en de brug over de Veldwetering. De reportage is via het internet nog steeds te beluisteren. Op de webpagina over de rondwandeling op mijn wandelwebsite www.wandelwebsite.nl/dagwandeling/vinkeveen vind je een link naar het Radio 1 archief. Voor het beluisteren is wel het programma RealPlayer nodig.

Hopelijk wordt de rondwandeling in de zomer van 2004 definitief. We houden u op de hoogte.

Fred Triep

Problemen rond de rode route op Tiengemetten?

Vorig jaar berichtte TeVoet over de wandelroutes op Tiengemetten (zie Lopend Vuur van september 2002). Nieuw was op dat moment de rode route, zo'n 16 km lang, grotendeels over de buitendijk. Het is een bijzonder aantrekkelijke route, vrijwel geheel onverhard, afwisselend en met mooie vergezichten. Wat de status van de route is, is niet helemaal duidelijk. In de wandelfolder, op de website en op het infopaneel bij de start heeft Natuurmonumenten alleen de kortere routes aangegeven: de gele (4 km) en de paarse (9km). Het startpunt van de rode is alleen bij ingewijden bekend: bij de pont links aanhouden tot het eerste rode paaltje. Dat slechts weinigen van het bestaan van deze route op de hoogte zijn, is op zich niet zo'n punt. Des te groter is de kans, dat hij aantrekkelijk en beschikbaar blijft voor de echte liefhebber. Maar wat officieel niet bestaat, zou geruisloos weer kunnen verdwijnen.

De schrik was dan ook groot, toen deze zomer één van onze leden meldde, dat de route halverwege afgesloten was: ter hoogte van de Griendweipolder (een buitendijks vogelgebied) aan de westkant van het eiland was de route door de plaatsing van schrik- en prikkeldraad versperd. Namens TeVoet heb ik daarop direct

contact opgenomen met boswachter Lia Vlietland en om opheldering gevraagd. Volgens haar ging het om een misverstand. Vrijwel overal op het eiland kan de route via de kruin van de buitendijk gevolgd worden: alleen vanaf het vogelkijkscherm langs de Griendweipolder dienen de wandelaars benedendijks aan de binnenzijde te lopen: de Griendweipolder valt onder de Natuurbeschermingswet. Omdat er steeds meer klachten binnenkwamen van wandelaars die zich daar niet aan hielden, heeft Natuurmonumenten besloten het met versperingen onmogelijk te maken hier over de kruin te wandelen. Maar de rode route op zich moet gewoon verder te volgen zijn:

- na het vogelscherm gelijk linksaf beneden langs de dijk. Het is een beetje ongelukkig lopen tussen draad en sloot gaf Lia Vlietland toe, maar meer grond wil de pachter niet afstaan voor een wandelpad;
- het kan er nogal nat zijn, omdat de grondwaterstand er door de boer waartoe de grond behoort, verhoogd is; in dat geval is hier en daar even onder de draad door gaan toegestaan;

- na ruim een kilometer mag je weer boven op de dijk, zoals overal verder op het eiland. Ik ben zelf nog niet in de gelegenheid geweest om te controleren of het bovenstaande klopt met de situatie ter plekke. Dat verneem ik graag van een ieder die daar binnenkort gaat wandelen (of er onlangs geweest is).

Natuurmonumenten hecht er grote waarde aan, dat de wandelroutes in orde zijn. Lia Vlietland heeft dat meermalen benadrukt in de contacten. Zij verzoekt iedereen die daarover wat te melden heeft, contact op te nemen met Natuurmonumenten. Om te bewaken dat er daarna ook daadwerkelijk iets gebeurt, kan het geen kwaad ook TeVoet op de hoogte te brengen van de knelpunten. Daar zijn we tenslotte voor.

Jannie Trouwborst, regiocoördinator Zuid-Holland-zuid

Kort nieuws

Borculo. De gemeente Borculo heeft het bezwaarschrift van TeVoet tegen het onttrekken van een aantal zandwegen aan de openbaarheid, niet ontvankelijk verklaard. Hetzelfde overkwam het Wandelplatform. Beide zijn geen belanghebbende, aldus de gemeente. Het Wandelplatform onderzoekt momenteel de juridische mogelijkheden dit aan te vechten. Overigens heeft de gemeente een beslissing over het van de kaart vegen van de zandwegen opgeschort. Niet duidelijk is wat de volgende stappen zullen zijn.

Padland Holysloot. Het bekende padland van Holysloot, een pad over markante bruggetjes dwars door de weilanden naar de IJsselmeerdijk, is nog steeds niet te belopen. Sinds het uitbreken van de MKZ-crisis is het afgesloten. Vorig jaar leek er schot in de zaak te zitten; zie Lopend Vuur van eind vorig jaar. Het zou goed komen. Niet dus. Een wandelaar is het nu zo zat dat hij een rechtszaak tegen de boer gaat aanspannen.

Wandelplan Utrecht. Medio november heeft TeVoet Utrecht een brainstormsessie georganiseerd voor het wandelplan Utrecht. De Utrechtse leden van TeVoet waren hiervoor persoonlijk uitgenodigd. Op de resultaten komen we in de volgende Lopend Vuur terug.

Hannekemaaierspad

Wandelverslaggever én oud-voorzitter van TeVoet Vladimir Mars doet in de Wandelkrant 'te voet' verslag van zijn vijfdaagse trektocht in de voetsporen van de Hannekemaaiers. Hij heeft er geen spijt van gehad. Sterker nog, zo schrijft hij, hij vond het jammer er in Bakkeveen een punt achter te moeten zetten. 'Want deze route – naast het Wad- en Wierdenpad de enige oost-westpassage in het noorden – biedt de wandelaar niet alleen een kaleidoscoop van karakteristieke landschappen maar ook veel onverhard: schouwpaden, zandwegen, spoorbanen, bos- en weidepaden. Veel meer dan gebruikelijk op LAW's'. Al vindt Mars dat de wandelaarsvereniging TeVoet – wij dus, het Hannekemaaierspad is opgezet door TeVoet-leden in Noord-Nederland – soms ook aan het overdrijven is: 'het talud van het vroegere lokaalspoor Stadskanaal-Assen mag dan onverhard zijn, bij Gasselternijveen loopt het meer dan zes kilometer langs een drukke provinciale weg'. Een rustiger alternatief, desnoods verhard, was volgens Mars meer op z'n plaats geweest.

In het intieme rivierlandschap van de Ruiten-Aa en de uitgestrekte verveningen rond Stadskanaal kon Mars zich, zeker in de broeierige hitte van afgelopen zomer toen hij er liep, het gezwoeg van zijn historische voorlopers het beste voorstellen – boerenknechten uit Westfalen, bijgenaamd 'poepen', 'grasmoffen' of 'hannekes', met hun zware plunjezakken en onhandige dorsvlegels op weg naar seizoenswerk op Friese of Drenthse boerderijen.

Voor Mars was niet alleen de route zelf, maar ook de alternatieve overnamingsmogelijkheden onderweg in de vorm van minicampings, soms zelfs met B&B- en eetmogelijkheden, een hoogtepunt.

Een betere kritiek kan je niet hebben als paden-bedenker. Wie het Hannekemaaierspad zelf wil lopen kan het routeboekje bestellen bij de initiator én regiocoördinator voor Drenthe Eduard Korpel.

Hannekemaaierspad, een trektocht van Neurhede via Bourtange naar Bakkeveen is verkrijgbaar bij reisboekhandels of door overmaking van € 9,50 op giro 9471411 t.n.v. TeVoet Meppel.

Landgoederen en buitenplaatsen bij Oostvoorne

Aansluitend bij de tentoonstelling 'Buitenplaatsen te Oostvoorne' had TeVoet een wandelroute van 17 km ontworpen. De tentoonstelling is niet meer te zien, maar de route is te mooi om weg te gooien. Drie seizoenen geven elk hun charme aan de landgoedbossen: het voorjaar met de stinsenplanten en rododendrons, de zomer met koele schaduw en orchideeën en het najaar met paddestoelen en herfstkleuren.

Het VVV-kantoor Oostvoorne aan de Hoflaan 6 is het start- en eindpunt. Verlaat het VVV-kantoor, ga LA en meteen daarna RA, Kerkplein. Volg de Mildenburglaan naar beneden en ga RA langs de slagboom van het ZHL het Landgoed Mildenburg in.

De Buitenplaats Mildenburg zou al sinds het eind van de 16e eeuw bestaan. Rond 1745 werd het Huis te Oostvoorne (zoals het toen heette) grondig opgeknapt en werd er een koetshuis bij gebouwd. Eind 18e eeuw werden op het landgoed o.a. wandellanen en een doolhof aangelegd. Delen van het landgoed werden verkocht. Daarop werden nieuwe landhuizen gebouwd zoals het naastgelegen Reigersnest. Het oude Landhuis werd steeds bouwvalliger. In 1945 werd het landgoed gekocht door het Zuid-Hollands Landschap. Die sloopte het bouwvallige huis. Het gebied wordt nu beheerd als natuurgebied met behoud van enkele cultuurhistorische waarden.

Blijf het pad steeds zoveel mogelijk RD volgen; neem de tweede afslag links (aan de rechterkant ligt de stinsentuin) en verlaat het landgoedbos. Ga aan het einde van het bospad RA voor de huizen langs, steek de weg over (Donselaer), ga LA en meteen weer RA. de F.H.G. van Iersonlaan in. Bij het eerste kruispunt RD; rechts staat op nr. 44 de Villa Oosterhout.

Op een kaart van Voorne uit 1661 komt de Buitenplaats Oosterhout reeds voor. In een latere verkoopakte wordt gesproken van een herenhuis met boerenhofstede. Rond 1783 wordt het huis afgebroken; de boerderij blijft bestaan. Eind 19e eeuw valt de grond door verkoop uiteen in kleine percelen. Daar op worden villa's gebouwd en tuinderijen gesticht. Eén ervan is deze Villa Oosterhout uit 1915.

Bij het tweede kruispunt LA de Zandweg op. Deze weg blijven volgen tot aan de Heveringseweg. Ga aan de overkant RA over het voetpad. Links op nr. 25 Kooijsicht, een herenboerderij uit 1702. Het bijbehorende landgoed is niet toegankelijk.

De naam Kooijsicht verwijst naar een eendenkooi, die vroeger vlak bij het huis lag. In de archieven wordt het huis voor het eerst genoemd in 1666. Een van de latere eigenaren kweekte en plantte eind 19e eeuw op het landgoed allerlei uitheemse boomsoorten. Zo ook de rode beuken bij het toegangshek. In 1949 werd het verbouwd tot familiehotel, maar de woongevel behield het 18e eeuwse karakter. De huidige eigenaar heeft het huis geheel laten renoveren en restaureren. Ook bracht hij de oude naam 'Kooijsicht' weer aan op het toegangshek.

Negeer de zijweg en houd op de volgende splitsing links aan: Kranenhoutlaan. Het bosgebied links behoort bij landgoed Kranenhout (niet toegankelijk).

Begin 18e eeuw bestond de Buitenplaats Kranenhout uit een boerderij met herenkamer. Rond 1741 werd het landgoed uitgebreid met enkele stukken grond en werd er een tweede huis gebouwd. Eind 19e eeuw werden het huis, de boerderij en het bos verkocht. Het huis werd in 1904 afgebroken; in een naastgelegen verworven boerderij werd een herenkamer ingericht. Een deel van het bos werd omgevormd tot park en werd er een tuinhuis geplaatst. De huidige eigenaren hebben in de afgelopen jaren stukken van het vroegere Kranenhout opnieuw weten te verwerven. Zij beheren het huidige bosgebied en de boerderij, het tuinhuis en de tuinmanswoning.

Ga met de bocht mee naar links en aan het einde van de weg LA, Rietdijk.

Rechts ligt de eeuwenoude boerderij Stuyvesande verscholen, ooit deel uitmakend van een landgoed.

Ga vlak voor de kruising met de doorgaande Westvoorneweg LA het ruilverkavelingsbos Kranenhout in, via een klaphekje met vee-rooster. Volg het schelpenpad ca. 50 m. (daar houdt het op) en ga RA over een smal, later breder graspad (evenwijdig aan de Westvoorneweg) door het bosgebied tot aan een asfaltpad. Hier LA en vervolg (na een klaphekje) de asfaltweg.

Na een bocht naar rechts de eerste weg LA. Het Landgoed Kranenhout is nu aan je linkerhand.

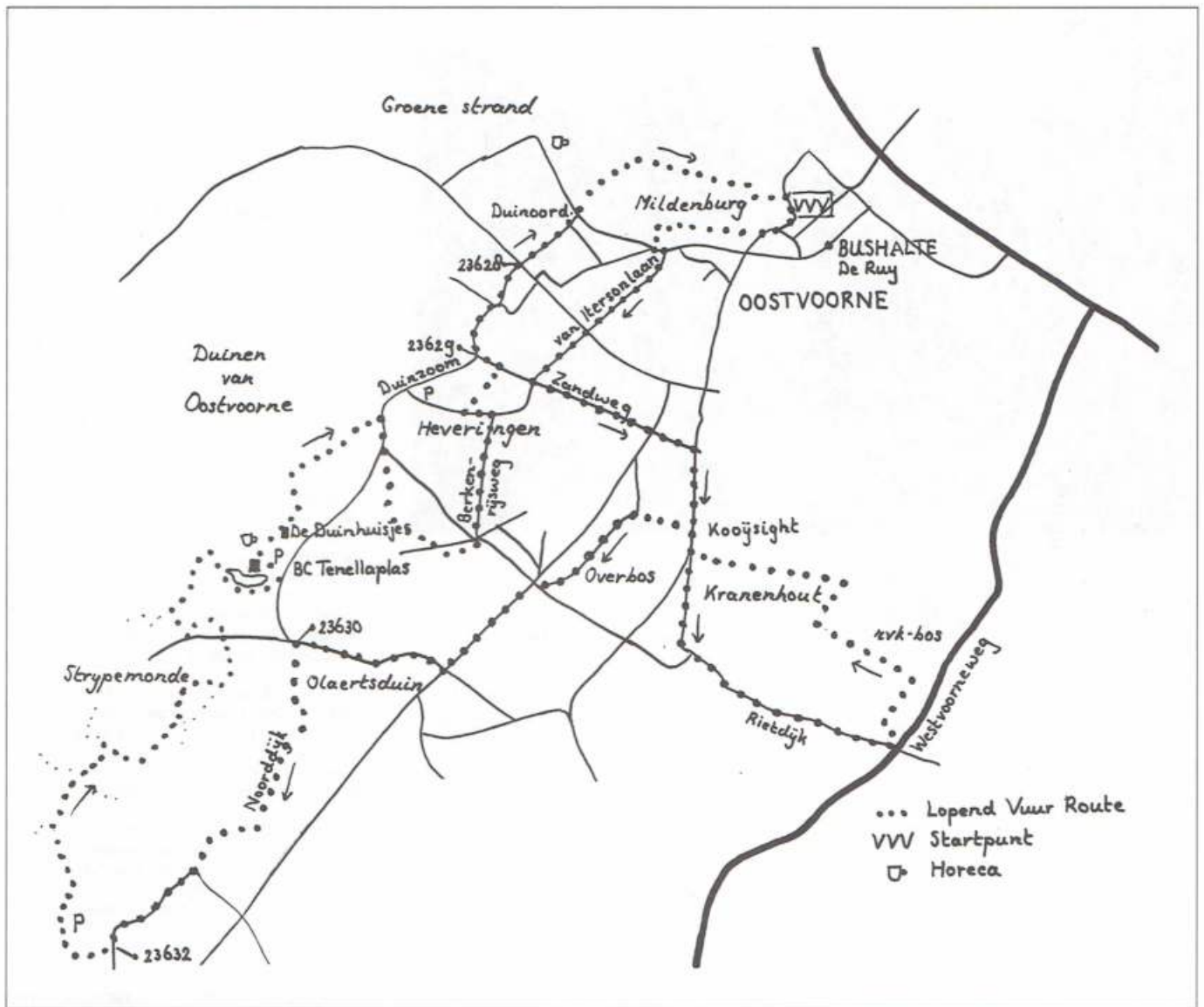
Via de Groeneweg kom je weer uit op de Heveringseweg. Ga hier RA en ter hoogte van Kooijsicht LA de Kooijsichtlaan in. Blijf deze weg met de bocht naar links volgen. Je loopt langs het Overbosch, vroeger een onderdeel van het aangrenzende landgoed Kooijsicht. Aan de rechterkant van de weg de landhuizen van de huidige generatie. Aan het einde RA en op de kruising LA, Berkenrijs.

Links van de weg de bollenvelden van Voorne. Rechts een voormalige fazantenkwekerij; voor op tafel in het Buitenhuis of voor de jacht?

Bij het volgende kruispunt RA de Windgatseweg in. Je passeert eerst het conferentieoord Olaertsduyn. Een stukje verder ligt links een Buitenhuis van een jongere generatie; het landhuis Olaertsduyn.

Gebouwd in 1910 als jachthuis en buitenverblijf. Er schijnt zelfs een soort dierentuintje geweest te zijn. De huidige eigenaar heeft plannen om de oorspronkelijke Springertuin in gedeelten in oude stijl te herstellen. Springer werkte veelal in de zogenaamde Gemengde Stijl, waarbij geometrische en landschappelijke elementen werden gecombineerd. Deze stijl is typerend voor de tuinkunst omstreeks de eeuwwisseling en werd vooral in de grotere tuinen toegepast.

Rondom het huis lagen rechtlijnige en/of symmetrische tuindelen en hieromheen lag een tuin- of parkaanleg in landschapsstijl. Op deze wijze werd een

geleidelijke overgang gerealiseerd van het strak vormgegeven huis naar de losse vormgeving van het natuurlijke landschap, waarbij huis, tuin en landschap

een eenheid vormen. Ook het landhuis wordt momenteel opgeknapt. Het is toegestaan om via de slalomhekjes even een kijkje in de tuin en rondom het huis te nemen. Wandelen in het omringende landgoedbos en -tuin zal ook in de toekomst mogelijk zijn. Daarna terug naar de weg om de route te vervolgen.

Boshut Olaertsduin

Bij paddestoel 23630 LA over de Noorddijk, een 13e eeuwse zeedijk (rechts een boerderij behorend bij landgoed Strypemonde). Volg dit fietspad en een stukje weg tot paddestoel 23632 en ga dan RA over het Waterbospad (bij het bordje van NM - P Kreekpad). Bij paddestoel 23633 RA over het Kreekpad. Volg deze steenslagweg tot voorbij de parkeerplaats. Na ca. 500 m. op een driesprong RA door het klaphekje over het brede zandpad langs de bosrand Landgoed Strypemonde in.

De naam Strypemonde komt van het riviertje de Strype, dat hier uitmondde in zee. Een groot deel van het landgoed is in bezit van Natuurmonumenten. De omgeving van het landhuis (van de jongere generatie) en van de overige woonhuizen op het terrein is niet toegankelijk.

Landhuis Strijpemonde

Volg de weg RD het bos in tot vlak voor een huis (bordje Verboden Toegang). Hier RA, vanaf dit punt de paaltjes met geel-rode kop door het landgoedbos van Strijpemonde volgen. Onderweg een mooi uitzicht op het landhuis. (N.B. Als je voor de tweede keer op een asfaltweg komt, RA – paaltje ontbreekt). Als de route zich ruim 100 m. na een wit duinhuisje splitst, volg je de geel-rode paaltjes RA over het smalle bospad tot aan de slalomhekjes. Steek daar de zandweg over en volg de gele paaltjesroute naar Bezoekerscentrum de Tenellaplas, Openluchtmuseum De Duinhuisjes (1880-1940) en horecagelegenheid De Meidoorn.

De Duinhuisjes zijn steen voor steen afgebroken en opnieuw opgebouwd op het terrein van het Openluchtmuseum. Ze zijn geheel in stijl ingericht en geven een goed beeld van het leven van de andere bewoners van deze duinstreek tussen 1880 en 1940.

Bij het Bezoekerscentrum (aan de Duinzoom) LA. Blijf het schelpenpad (later asfaltpad) volgen over ca. 1 km. Je komt langs duinhuisjes en kleinschalige biologische tuinderijen: de andere bewoners van deze duinstreek. De weg komt tenslotte weer uit op de Duinzoom. Hier RA; loop door tot aan de eerste weg links, Berkenrijsweg. Op de hoek, bij het bordje Heveringen, pik je de paarse wandelroute op. Blijf deze volgen tot voorbij het duinmeer. Loop RD tot aan de asfaltweg (Grenspad); ga hier LA en loop tot voorbij de slagboom van het ZHL.

Op 5-sprong schuin RD het onverharde Berkenrijspad in. Aan het einde LA en even verder weer RA het onverharde Heggepad in. Aan het einde opnieuw LA en RA (Zandweg, later Duinoordseweg). Bij Hotel Duinoord de weg oversteken, een klein stukje RA en daarna LA het Mildenburgbos in. Volg het pad, ga op alle (3) kruisingen RD. Je komt uit op een brede beuken/eikenlaan. Deze voert je aan het einde langs de open plek waar eens het landhuis Mildenburg stond. Verlaat het landgoed schuin t.o. het VVV-kan-

toor. Daar kun je de sleutel ophalen voor het oudste Buitenverblijf in deze omgeving: de burcht(ruïne) van Jacoba van Beieren. Het is tevens het einde van deze wandeling.

Oostvoornse landgoederen praktisch

Oostvoorne is te bereiken met bus 103 vana Metrostation Spijkenisse-Centrum (bus richting Rockanje), uitstappen halte De Ruy. Van daar de bordjes VVV volgen. Deze bus rijdt op werkdagen 3 keer per uur, zaterdags 2 maal en op zondag één keer per uur. Bij het VVV-kantoor is voldoende parkeerruimte. Het VVV-kantoor Oostvoorne is van maandag tot zaterdag van tien tot twee uur open.

Tijdens de wandeling kun je veel gemak hebben van de Wandel- en Fietskaart Duinen van Voorne (Natuurmonumenten/ANWB), verkrijgbaar bij de VVV. Een aanzienlijk deel van de route gaat door gebieden van het Zuidhollands Landschap en Natuurmonumenten; vanaf begin dit jaar is daar geen toegangskaart meer voor nodig. Meer informatie over de buitenplaatsen is te vinden in 'De vroegere buitenplaatsen op Westelijk Voorne', door J. Klok Jzn., verkrijgbaar bij VVV en boekhandel.

Horeca in Oostvoorne (iets van de route af): Hotel 't Wapen van Marion, Zeeweg 60, dagelijks geopend. Halverwege de route in Rockanje: De Meidoorn, Duinstraat 12 (op maandag en dinsdag gesloten). Bezoekerscentrum De Tenellaplas (voor openingstijden bel 0181-483909; elk seizoen anders, in elk geval open op zondagmiddag). Openluchtmuseum De Duinhuisjes: tussen 1 april en 31 oktober geopend op zaterdag- en zondagmiddag. Geregeld speciale activiteiten: boerenbruiloft, boedelverkoop, oude streekgerechten proeven. Zie voor het programma www.oostvoorne.org/duinhuisjes.

Hoeve bij Strijpemonde (foto's Henk Trouwborst)

+ + + GEEF EEN ABONNEMENT OP LOPEND VUUR + + +
+ + + EEN MOOI DECEMBERCADEAU. ZIE BON OP ACHTERZIJDE + + +

In gesprek met Peter Geel van Les Deux Ponts

Zijn café is een knooppunt in de wandel- en fietsroutes door de Beemster, Waterland en Westfriesland. Op een frisse woensdagmiddag bezocht Fred Triep het café Les Deux Ponts om er achter te komen hoe Peter Geel dat voor elkaar heeft gekregen.

In januari 1979 nam Peter Geel het café aan de Beemsterringvaart in Oudendijk van zijn vader over. Hij realiseerde zich dat het dorpje erg klein was. Het telde ongeveer 450 inwoners, te weinig om een café mee draaiende te houden. Hij had twaalf jaar ervaring in het reiswezen. Daarom wilde hij graag wat betekenen voor wandelaars, fietsers en kanoërs.

In 1982 zette hij een fietsroute uit. Dat leverde hem de eerste toeristen op. Hij vond het vervelend, dat er geen ANWB-wijzers waren die naar het dorpje Oudendijk wezen. Maar in 1986 lukte het hem de ANWB zo ver te krijgen. Terwijl hij vertelt, zie ik aan de ander kant van het café twee mannen genieten van een biertje. Aan de kleding te zien hebben ze gewandeld. Een van hen kijkt op het afgedekte biljart naar de vele folders. Dat de wandeling hen ook hongerig heeft gemaakt is geen probleem in Les Deux Ponts.

"In 1982 verscheen het boekje 'Lopen over gras in de Randstad' van Jouke van der Mei en Kees ten Holt. Daarin stond een wandeling rond de polder Beetskoog." Peter Geel ontdekte deze wandeling omstreeks 1984 en kopieerde de pagina met de wandeling. Dit was de eerste 'folder' in zijn café.

Midden jaren 90 had hij regelmatig contact met Vladimir Mars. In de ANWB-wandelgids 'Het Gooi en Kennemerland' stond een wandeling van Mars rond de noordpunt van de Beemster. Deze volgt een groot deel van de kronkelige grasdijk aan de binnenkant van de Beemsterringvaart tussen halverwege Schermerhorn/Avenhorn en Oudendijk. "Van hem kwam het voorstel dat ik bij het Landschap Waterland zou aandringen op meer wandelingen in de Beemster. Gelukkig ging het fietspad op de grasdijk niet door. De boeren waren tegen de ruilverkaveling." Op de voetpadendagen van 1996 organiseerde Geel wandelingen in de Beemster, die nu bekend staan als de Uilenhoek-route (10,5 km) en de Hoge Dijk-route (13 km). Het eerste weekend kreeg hij een overweldigend aantal wandelaars over de vloer: 600 personen. Hij moest snel in het dorp kopieën van de route bij laten maken. Vanaf 1998 geeft het Landschap Waterland van deze wandelroutes fraaie folders uit.

Het kerkenpad van Oudendijk naar Beets was het volgende wat Peter Geel onder handen nam. "Dat had de gemeente in 1996 van de wegenleggers gehaald, omdat er geen brug meer lag over de Grote Waterling. Vladimir heeft zich nog ingezet om het pad weer open-

baar te krijgen. Dat lukte niet." De toenmalige eigenaar wilde alleen meewerken door het stuk te verkopen. "Daar was geen geld voor." Een andere boer die dichtbij het oude kerkenpad land had, Paul de Hertog, wilde wel meewerken. Zijn vee kon geen last van wandelaars hebben. Dat zat toen binnen. Tijdens de voetpadendagen van 1998 konden de wandelaars voor het eerst gebruikmaken van het weilandpad. Daarna volgden er meer. De Hertog zou voor het gebruik als wandelpad een vergoeding volgens de MacSharry-regeling krijgen. "Dat duurde eindelijk. Vorig jaar dreigde hij het weilandpad voor wandelaars te sluiten." Maar Peter Geel wist bij het Landschap Waterland de betaling van de vergoeding geregeld te krijgen. Voor die vergoeding moet de boer ook de bewegwijzering en de overstapjes onderhouden.

Wat is er nou zo leuk aan weilandpad? Na een tocht hoort hij in zijn café vaak de reacties van wandelaars. "Voor mensen uit de stad is het heel fijn tussen de koeien door de natuur te lopen."

De samenwerking met Landschap Waterland leverde meer routes op. In 2000 kwamen de Waterling-route en de Kijk over Kogen-route erbij. Het routenetwerk was nu gegroeid tot zo'n 30 km. Elke wandeling kreeg zijn eigen pictogram, makkelijk om de juiste route te volgen. Het netwerk levert hem regelmatig wandelaars in zijn café op.

Ook het leuke terras aan het water werkt er aan mee. Ik denk aan die voorjaarszondag, toen ik op het terras genoot van het spektakel op het water: twee mannetjes eenden vchten om een vrouwtjes eend. Door hun kabaal bleven andere wandelaars op de twee bruggen staan kijken. "Het terras heeft zeker geholpen. In het begin had ik twaalf stoelen. Nu, vier uitbreidingen later, kan ik er honderd op mijn terras hebben."

Om wandelaars op hun tochten meer te kunnen bieden, zocht Peter Geel contact met IVN-Waterland voor een gids. Dat leverde in eerste instantie niet veel op: "Ze wisten dat Oudendijk bestond, maar niet dat je er kon wandelen." IVN-Westfriesland kon wel voor een gids zorgen. "Gelukkig al op de eerste tocht, dat was de eerste zondag van april '98, liepen 68 wandelaars mee." Geel besloot voortaan elke eerste zondag van de maand een wandeling te organiseren. De IVN-gids begon als vrijwilliger. "Later ben ik hem gaan betalen.

Peter Geel voor zijn café (foto's Fred Triep)

Daarvoor vraag ik de wandelaars een klein bedrag." Nadat gidsen van IVN-Waterland een paar keer hadden meegelopen, voelden ze er ook wel voor dergelijke wandelingen te leiden. "Vanaf 1999 doen ze dat elke derde zondag van de maand." Dat voorzag duidelijk in een behoefte want het aantal wandelaars op de eerste zondagen liep niet terug. Geel stuurt wel 65 persberichten per wandeling de deur uit. Op zijn website www.lesdeuxponts.nl worden de wandelingen ook aangekondigd. "Voor de horeca was ik een echte pionier. Mijn eerste knullige webpagina maakte ik in 1996." Zijn huidige website mag gezien worden.

We komen aan de praat over zijn nieuwste project, een wandeling door de polder Beschoot van Oudendijk naar Grosthuizen. Ook door deze polder liep van oudsher een kerkenpad. "Dat stond alleen niet op de wegenlegger." Tijdens de voetpadendagen van 2000 werd het voor het eerst opgenomen in een wandeling. Twee raadsleden van Westerkoggenland waren er razend enthousiast over. "Kort daarna had ik er op het gemeentehuis een gesprek over. De gemeente zou met de boer gaan praten. Over het gebruik van zijn land voor een voetpad." Ruim twee jaar later is dat gesprek er nog niet geweest. "Omdat boer Hoek Spaans volgens de gemeente geen pad zou willen. Terwijl hij alleen maar wil weten wat er gebeurt bij schade."

In die tijd had ook TeVoet contacten met de gemeente Westerkoggenland (zie Lopend Vuur van juni, red.). Uiteindelijk heeft het geresulteerd in een brief dat het pad voor de gemeente geen hoge prioriteit heeft.

Gelukkig fietst de Noordhollandse gedeputeerde voor recreatie Hans Schipper vaak langs zijn café. Peter Geel liet hem de brief lezen. Medio september kwam wethouder Vriend van Westerkoggenland Geel na afloop van een van zijn IVN-wandelingen vertellen dat 'er overleg zou komen met Hoek Spaans'. "Het voetpad wordt nu als 'activiteit voor 2004' in het Landschapsplan van Landschap Westfriesland opgenomen." B&W willen door het weiland van boer Spaans ook een fietspad aanleggen. Dat wil de boer weer niet. Die wil hoogstens een schelpenpad. Peter Geel zal heel tevreden zijn met een weilandpad.

Peter Geel heeft nu geen andere (wandel)projecten op het oog. Hij wil wel ermee doorgaan: "Ik doe het voor mijn bedrijf. Maar ik vind het ook leuk voor de toeristen." Een aantal jaren geleden moest hij altijd andere mensen vragen voor toestemming. Tegenwoordig komen de mensen naar hem toe voor advies.

Biljart- en wandeltafel

"Het Hoogheemraadschap wilde een klein stukje fietspad op de Beemsterringdijk aanleggen, zodat fietsers via Oudendijk naar Avenhorn kunnen fietsen." Geel vond het zonde als dat op de kruin van die mooie dijk zou worden gelegd. Op zijn advies en dat van het Landschap Waterland wordt het fietspad nu onderaan de dijk gelegd.

Hij heeft in al die jaren veel contacten opgebouwd, onder andere met het Wandelplatform in Amersfoort. Dat heeft geresulteerd in een NS-wandeling: "Van Avenhorn over de Beemsterringdijk naar Oudendijk. Langs de Beemster Uitwatering naar het IJsselmeer Het laatste stuk over het Zuiderzeepad terug naar Hoorn." Want voor die NS-wandeling (13 km lang) moet je eerst met de bus van Hoorn naar Avenhorn.

Geels café Les Deux Ponts is een echte spin in een netwerk van wandelpaden geworden.

Fred Triep

vervolg van pag. 8

mededeling dat de route onbespreekbaar is. Zelfs niet met een seizoensbeperking. Niet duidelijk is waar de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid ligt. En of het mogelijk is daar bezwaar tegen aan te tekenen en zo ja waar? Wel duidelijk is dat een mooie aanlooproute naar Tiengemetten, langs de Korendijkse Slikken, verder weg is dan ooit.

Politieke spelletjes. Voor wat hoort wat. Daar is vaak wel uit te komen. Alleen als het op chantage begint te lijken – "Men mag alleen over mijn grond lopen als ik mijn minicamping mag uitbreiden" – wordt het bedenkelijk. Terecht dat een gemeente daarin niet meegaat. Maar het resultaat laat zich raden: jammer voor de bedachte route, die gaat gewoon niet door.

Soms is het gewoon onduidelijk waarom iets niet lukt. Neem de enige echt mooie route in het plan: de Leenheerenpolderroute vlakbij Goudswaard. Daarvoor was toestemming nodig van twee agrariërs. Aanvankelijk leken ze bereid tot medewerking. Op het laatste moment trokken ze zich echter terug. De prachtige grasdijk met uitzicht op het Spui was plotseling voorzien van spiksplinternieuwe bordjes: Verboden Toegang. Of dat iets te maken heeft met het feit, dat ze in onderhandeling zijn met Deltanatuur over verkoop van hun grond?

Hoe dan wel?

Op lang niet alles heeft TeVoet invloed. Maar waar we dat wel hebben, zullen we er tegenaan moeten. Om bij toekomstige wandelplannen beter beslagen ten ijs te komen. Zo zou het kunnen:

- Als vereniging TeVoet veel meer uitdragen, wat een wandelaar wil. Dat een natuurwandelaar geen asfalt(snel)wandelaar is. En dat je ook van de natuur kunt genieten door er in alle rust en stilte door te wandelen en je er in opgenomen te voelen, zonder van elk plantje de Latijnse naam te kennen en elk vogelgeluid thuis te kunnen brengen. Ieder geniet nu eenmaal op zijn eigen manier van de natuur en heeft daar ook recht op.
- Aandacht vragen voor de wandelaar (en zijn wensen) op beleidsniveau bij natuurorganisaties. Dat kan een handvat opleveren om allerlei impasses, die nu nog vaak aan de willekeur van de plaatselijke boswachter te wijten lijken te zijn, te doorbreken.
- Intern binnen verenigingen die de bescherming van natuur en landschap voorstaan – Natuurmonumenten en Hoekschewaardse Landschap zijn slechts enkele (in dit verhaal relevante) voorbeelden – de discussie over betreding van natuurgebieden aanzwengelen.
- Aandringen op transparanter planvorming en inzichtelijker procedures plus inspraakmogelijkheden bij het vaststellen van inrichtingsplannen voor natuurgebieden. In dergelijke plannen wordt ook het recreatief medegebruik 'geregeld'. Daar moet de (openbare) afweging worden gemaakt wat wel en wat niet kan.
- Na overdracht van nieuwe natuurgebieden aan terreinbeherende organisaties – als politiek – grip houden op de daadwerkelijke inrichting en het beheer. Vaak worden beloften (voor iedereen toegankelijk, extensieve recreatiemogelijkheden, enz.) niet

nagekomen of slechts uitermate mager ingevuld.

In de Hoeksche Waard speelt Deltanatuur een grote rol. In haar programma staan allerlei mooie beloften over toegankelijkheid en recreatief medegebruik. De politiek heeft nu geen machtsmiddelen om, nadat gebieden zijn overgedragen aan terreinbeherende instanties, die beloften daadwerkelijk te effectueren. Uit gesprekken die TeVoet voerde met willekeurige inwoners van de Hoeksche Waard, kwam naar voren dat men erg teleurgesteld is in de mogelijkheden om al wandelend te kunnen genieten van het landschap in de Hoeksche Waard. Vooral de onbereikbaarheid van de oevers is een zwaarwegend item.

Voor de aanlooproute naar Tiengemetten langs de Korendijkse Slikken heeft TeVoet van beleidsmedewerker recreatie Lianne Schröder van Natuurmonumenten de toezegging gekregen dat naar een oplossing zal worden gezocht.

Jannie Trouwborst

Hoeksche Waard praktisch

- De wandelroutes in de Hoeksche Waard-Oost kunnen worden afgehaald bij de VVV in Oud-Beijerland of in Dordrecht. Ze zijn ook te downloaden via www.vvvhz.nl onder 'Dagje uit/wandelen/natuurroutes'. Voor meer informatie over deze routes zie Lopend Vuur van september 2002.
- Het bezoekerscentrum Klein Profijt van het Hoekschewaardse landschap is te vinden aan het Zalmpad 11 in Oud-Beijerland. Het is geopend van 10 tot 17 uur, in het weekend van 12 tot 17 uur. Op maandagen gesloten.
- Telefonisch bereikbaar op 0186-621888. Meer informatie over het Hoekschewaardse Landschap op www.hwl.nl.

Het Utrechtpad, veel meer dan door de bossen

Wandelen in Utrecht. Voor veel wandelaars is dat synoniem voor wandelen in de bossen op de Heuvelrug. Terwijl deze provincie zoveel meer te bieden heeft. Het Utrechtpad, een nieuw streekpad van het Nivon, laat dat andere ook zien.

Zeven landschappen

Alle sprekers bij de ingebruikname van het pad roemden de diversiteit van de provincie Utrecht. Enige verbazing wekte het dan ook dat de officiële openingshandeling plaatsvond op de Utrechtse Heuvelrug, midden in die bossen. Gedeputeerde Jan van Bergen plaatste er midden juni een houten markeringspaal. "Zeven landschappen, twee steden, samen goed voor 163 kilometer." Nivon-directeur Rob de Lange was zichtbaar trots op het Utrechtpad. Bijna tien jaar geleden waren de eerste ideeën ervoor ontstaan. "Wandelen is een reis. Een avontuur om met andere ogen naar de omgeving te kijken." Op het Utrechtpad gaat dat bijna vanzelf. De Lange memoreerde ook dat de belangstelling per pad groeit. "Bij voorinschrijving zijn al 600 boekjes verkocht."

"Waarom kan het allemaal niet wat sneller", vroeg gedeputeerde Van Bergen zich af. Hij is projectgedeputeerde voor het wandelproject Utrecht. In de vorige Lopend Vuur is al uitgebreid bij dit project, een van de strategische projecten waar de provincie de komende jaren fors op inzet, stilgestaan. Met het wandelproject wil de provincie de ontsluiting voor de wandelaar verbeteren. "Trek aan de bel als u vindt dat de provincie op wandelgebied iets laat liggen", riep Van Bergen de inlopers van het Utrechtpad in de intimiteit van de tabaksschuur in Amerongen op. Het zij hier herhaald: bel met projectleider Leo van Hulten op het Utrechts provinciekantoor of met de regiocoördinator van TeVoet in Utrecht als je wat hebt. Nu kan er wat aan worden gedaan!

Van Bergen onderstreepte dat een aantrekkelijke provincie een eerste voorwaarde is voor een wandelroute die bij de wandelaars in de smaak moet vallen. "Zo'n gevarieerde route kan alleen maar in een gevarieerde provincie. Dankzij de bestuurders in het verleden is dat gelukt." Zijn advies aan de wandelaars was niet alleen de rode lijn uit het boekje te volgen, maar goed rond te kijken. Dan kun je gelijk je eigen oordeel vormen over de constatering van de gedeputeerde over het bestuurlijk inzicht.

Langs de Eem

Dat er op het Utrechtpad veel te zien is, liet Wim van der Ende in een schitterende diaproductie zien. In een halfuurtje reisden de bij de presentatie aanwezige wandelaars door de hele provincie, inclusief de oude binnenste-

den. Een goede smaakmaker om de reis ook te voet te gaan doen.

"De dijk langs de Eem had ik nog graag in de route gezien", vertrouwde padcoördinator Lolle van der Kooij TeVoet toe. Dat is een mooie onverharde grasdijk, waarvoor ook TeVoet zich in het verleden al eens heeft ingezet. Tot nog toe steeds zonder resultaat. Misschien kan er iets worden 'geregeld' in het project 'Groen en blauw rond Amersfoort', een van de andere strategische projecten van de provincie. Dat project zou een kwaliteitsimpuls aan het Eemland moeten geven. Het is in elk geval iets om in het Utrechtse wandelproject nog eens aan te kaarten. De route volgt nu noodgedwongen tussen Hoogland en Baarn wat onverharde wegen. De levendige boerenerven en de oude binnendijkse doorbraakkolken langs die wegen maken overigens veel goed.

Open en besloten

Gevraagd naar de verhouding 'open' en 'besloten' landschap op het Utrechtpad, schat Van der Kooij dat zo'n 60 procent van de route door open veld voert. "Bijvoorbeeld door de Eempolder en het plassegebied rond Loosdrecht". Hij rekent er ook de 'halfopen' landschappen maar bij: door de Gelderse Vallei en langs de Kromme Rijn. "Zo'n 40 procent van de route loopt door echte bosgebieden."

In het Utrechtpad zitten enkele bekende trajec-

ten, zoals het jaagpad langs de Kromme Rijn tot Bunnik (al jaren een NS-wandeling) en de verbinding van Hollandse Rading naar de Vecht via Tienhoven (ooit opgenomen in het Floris V-pad, uitgave 1994). Gelukkig kon de Meeuwenskade, een fraaie graskade ten westen van het dorpje Tienhoven, nu wel in de route worden opgenomen.

Utrechtpad *praktisch*

Door het redelijke openbaar vervoer in Utrecht is het goed mogelijk het Utrechtpad in dagtochten te lopen. Enkele suggesties:

- langs de Kromme Rijn: vanaf het centraal station in Utrecht door de stad naar Odijk (15 km);
- vanaf Werkhoven verder langs Kromme Rijn, Langbroekerwetering en Amsterdam-Rijnkanaal naar Wijk bij Duurstede (20 km);
- Heuvelrug Zuid: vanaf Leersum naar Veenendaal (21 km);
- de Gelderse Vallei: van station De Klomp naar Scherpenzeel, o.a. over oude landgoederen (16 km);
- Valleikanaal: vanaf Scherpenzeel langs het Valleikanaal en oude spoorlijn naar Den Treek bij Amersfoort (17 km);
- Heuvelrug Noord: van Baarn naar Hollandse Rading (13 km);
- Veen en Vecht: van Hollandse Rading naar Maarssen (17 km).

Voor de eerste twee suggesties kan je goed gebruik maken van bus 41 (halfuurdienst). Tussen Leersum en Veenendaal rijdt bus 51 (niet op zondag). Tussen De Klomp, Scherpenzeel en Amersfoort rijdt bus 80 (uurdienst). De wandelingen in de laatste twee suggesties beginnen en eindigen bij een station.

Het Utrechtpad (streekpad 13) kost € 15,70. Op www.nivon.nl zijn de laatste nieuwtjes over het Utrechtpad te vinden, met onder andere een geactualiseerde lijst met overnachtingsadressen. Op **zondag 8 februari** organiseert TeVoet-ild en fotograaf Wim van der Ende een wandeling over het Utrechtpad van Wijk bij Duurstede naar Leersum.

De ingrediënten van en voor het Utrechtpad

De ingrediënten voor het hedendaagse landschap van Utrecht werden geleverd in de voorlaatste ijstijd. Utrecht lag toen op een strategische plek, waar zee, wind, ijs en rivieren elkaar ontmoetten en hun sporen hebben achtergelaten. Onze voorouders hebben er aardig aan geboetseerd: rivieren zijn beteugeld, veenmoerassen ontgonnen en landgoederen aangelegd. De Heuvelrug is onthost en later weer bebost. Door de turfwinning zijn plassen en droogmakerijen ontstaan. Eigenlijk is de provincie Utrecht vóór 1900 al diverse malen 'op de schop' gegaan. Het heeft een afwisselend landschap opgeleverd.

De routemakers van het Utrechtpad leiden je door zeven landschappen:

- de historische binnensteden van Utrecht en Amersfoort;
- het gebied van de Kromme Rijn en Langbroekerwetering. De huidige bedding van de Kromme Rijn is niet de enige geweest: de vele stroomruggen, gekenmerkt door boomgaarden, en de ertussen gelegen nattere komgronden, in gebruik als weiland, vertellen dit verhaal. De Langbroekerwetering is een aaneenschakeling van ridderhofsteden en buitenplaatsen;
- de zuidelijke Heuvelrug met als hoogste punt de Amerongse Berg. Op de essen nog enkele gave tabaksschuren. Op het Leersumse Veld krijg je een indruk van de oorspronkelijke landschap van de Heuvelrug;
- de Gelderse Vallei, een oud gletsjerdal waar het water altijd al het grote probleem is geweest. Het is een relatief dun bevolkt gebied met veel interessante sporen uit het verleden;
- het Eemland, een weidegebied met oneindige vergezichten;
- de noordelijke Heuvelrug met het pittoreske Lage Vuursche. Door de oude landgoederen is het bos relatief gevarieerd en wordt afgewisseld door heidevelden en vennen.
- Veen en Vecht: weilanden, grote open veenplassen en kleinere veenplassen met hun typerende petgaten en legakkers.

Door Leidse binnenstad en Wassenaarse landgoederen

Marskramer-3: hofleverancier

Niet Haarlem maar Den Haag. Het had wat voeten in de aarde. Maar de keuze voor een ander eindpunt is het Marskramerpad zeker ten goede gekomen.

Het Marskramerpad (LAW 3) is helemaal af. Het vormt een oost-west-verbinding van Oldenzaal naar Den Haag. Daarmee is ook de E11 voltooid. Je kunt nu van de Mazurische Meren in Polen tot aan de Noordzee lopen. Even leek het erop dat er een historische vergissing was begaan met de keuze voor Den Haag als eindpunt. Zoveel commotie als dat had opgeleverd. De voorloper van het Marskramerpad – eigenlijk moeten we spreken van drie routes van de Nederlandse Wandelsportbond NWB – had Haarlem als eindpunt. Destijds ingegeven door de wens om de partnersteden Osnabrück en Haarlem via een wandelroute met elkaar te verbinden. Het had niets te maken met routes van marskra-

meters. Nieuwbouwwijken, bedrijfsterreinen en de expansie van Schiphol hebben de padmakers gedwongen naar een andere route om te zien. Ze hebben er zelfs nog het TV-journaal mee gehaald. Het heeft wat zweetdruppels gekost, maar uiteindelijk is de route erdoor verbeterd. De binnenstad van Leiden is nu in het traject opgenomen evenals de landgoederenzone bij Wassenaar. De echte marskramer ruikt hier zijn kans. Het pad loopt zo ongeveer door de achtertuin van onze kroonprins. Als hij daar zijn waar kan verkopen, is hij hofleverancier.

De Leidse binnenstad en de landgoederenzone zijn zeker een verrijking voor het LAW-padenbestand. Het derde en laatste deel van het Marskramerpad dat eind oktober werd geopend, begint in Amersfoort. Een mooi begin over de Utrechtse Heuvelrug. Met als hoogtepunten de 'levende' zandduinen van de Korte en Lange Duinen.

Ook het traject door het Groene Hart (van Hollandse Rading via Breukelen, Kockengen, Noorden, Nieuweveen, Woubrugge en Hoogmade naar Leiden) is geen slechte route, zeker niet gezien de toch wel beperkte mogelijkheden voor doorgaande routes in deze streek. Wel veel verhard, maar meestal over verkeersluwe wegen of fietspaden.

De doorsteek door het Groene Hart is weinig innovatief; er is gebruik gemaakt van bestaande wandelmogelijkheden, veelal ook al bekend van andere routes zoals die van het Groene Netwerk van Zuid-Holland. Met één uitzondering die echt genoemd dient te worden: het traject van Papenveer langs (niet: over het Kerkpad door) de Langeraarse Plassen en ver-

der westwaarts over een smal voetpad langs de Leidsche Vaart naar Rijsaterwoude. Hier is het volop genieten. Een beetje onbegrijpelijk is het nog niet opnemen van de bijzonder fraaie route langs de Bijleveld (Spengense Molen) ten noorden van Kockengen: daar mag (al) worden gelopen, getuige ook de foto in het wandelgidsje. Het staat nu op het kaartje als 'toekomstig tracé'.

Het is met het nu uitgekomen deel van het Marskramerpad als met zoveel LAW-routes: het lukt niet (of er wordt onvoldoende in geïnvesteerd?) om nieuwe paden voor de wandelaar open te leggen. De tijdsdruk is hier ongetwijfeld debet aan, maar het zou wel een toe-

gevoegde waarde van het LAW-werk kunnen zijn: nieuwe paden realiseren én veiligstellen. En naar het idee van TeVoet ook moeten zijn: om de 'bewandelbaarheid' van Nederland te verbeteren. Want dat is hard nodig. Doorblijven

Lopen langs de noordgrens van het Romeinse rijk

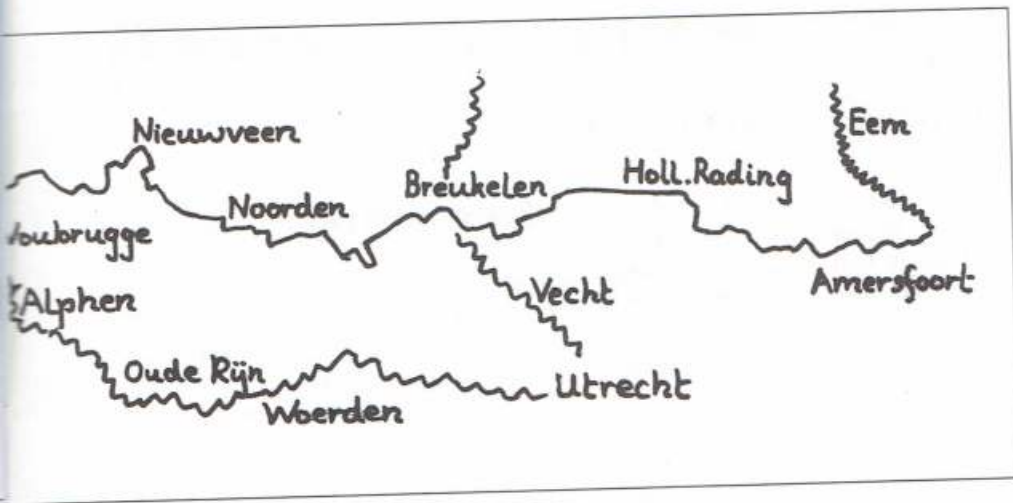
Hij is volgens eigen zeggen de enige wandelgedeputeerde in Nederland, de Utrechtse gedeputeerde Jan van Bergen. Verantwoordelijk voor het vervolmaken van de wandelinfrastructuur in de provincie Utrecht. Hij maakte bij de opening van het derde deel van het Marskramerpad in Leiden zijn Zuidhollandse collega Leen van der Sar deelgenoot van zijn plannetje voor het Limes-wandelpad. Een pad langs de noordgrens van het Romeinse rijk vanaf Wijk bij Duurstede naar de plek waar de Rijn eeuwen geleden in zee uitmondde: Katwijk.

"De Romeinen hebben langs die grens heel wat sporen nagelaten: fortificaties, wachttorens, kerkhoven, dammen, bruggen, tempels en badhuizen. De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek heeft het er maar druk mee." Enthousiast werkte Van Bergen zijn ideeje verder uit. Van Wijk bij Duurstede (waar de Rijn in 1122 door een dam in westwaartse richting is afgebogen) langs de Kromme Rijn (de oude loop dus) naar Utrecht (Fort Vechten, kruising met de Hollandse waterlinie), de nieuwbouwwijk Leidse Rijn ("Daar wordt het ene na het andere Romeinse schip gevonden, bijna tot vervelens toe") en verder langs de Oude Rijn naar Zwammerdam, Leiden tot aan Katwijk.

Binnen drie jaar zou het pad gereed moeten zijn, niet geheel toevallig het tijdstip waarop er weer provinciale verkiezingen zijn. Van der Sar zag het wel zitten. En ging de uitdaging aan.

Moet je nu blij zijn met zo'n initiatief? Op het eerste gezicht ben je geneigd er ja op te zeggen. Hoe meer routes, des te beter. Wandelaars worden zo op ideeën gebracht er op uit te trekken. Maar de routes moeten wel kwaliteit hebben. Van de noordgrens van het Romeinse rijk is weinig te zien. Alles zit onder de grond. Het is niet te vergelijken met Hadrian's Wall. Het zal dus niet meevallen het thema voor de lange afstandswandelaar op een aantrekkelijke manier aanschouwelijk te maken. En dus moet de route het vooral hebben van zijn eigen kwaliteit. Daar zetten we als TeVoet een vraagteken bij. De jaagpaden langs de Oude Rijn zijn veelal verhard. Het autoverkeer is altijd dichtbij en druk. Langs de Kromme Rijn zetten wij juist in op een route die de landgoederen aandoet in plaats van alleen langs het water. Je begint je af te vragen of het idee voor het Limes-pad niet alleen is ingegeven door de mogelijkheid van Belvedere-subsidies.

Zou het dan ook niet beter zijn er een mooie fietsroute van te maken? En de tijd en het geld in te zetten in projecten, die voor de wandelaar aantrekkelijker uitpakken? De bestuurlijke inzet van Jan van Bergen als enige Nederlandse wandelgedeputeerde zal daarbij wel eens veel harder nodig kunnen zijn.

is het nu bijvoorbeeld op weg naar Woerdense Verlaat (op het fietspad langs de drukke Lange Meentweg) en in de omgeving van Zevenhoven/Nieuwveen.

De grondleggers van wat nu het Marskramerpad heet, was eigenlijk een vriendenkring uit de omgeving van Apeldoorn. Op aandringen van de Duitsers zorgden zij begin jaren 70 voor een aansluiting op de Duitse Töddenweg bij Oldenzaal. Voorzitter Reijnen van de Commissie Wandelpaden NWB verhaalde hoe dat toen ging: "Het was werk van een enkeling. Met een brommertje ging men van huis om het traject te verkennen." Zo zijn de Hanzeweg (Oldenzaal-Deventer) en Hessenweg (Deventer-Amersfoort) ontstaan. Later moesten zij beroep doen op anderen: "Het werd te ver van huis." De dames Keldermaans uit Uithoorn hebben er uiteindelijk voor gezorgd dat het traject van Amersfoort tot Haarlem in 1979 kon worden belopen.

Op zondag 14 december en zondag 15 februari organiseert TeVoet wandelingen over het nieuwe Marskramerpad. Een mooie gelegenheid het eens uit te proberen. Meer informatie in de activiteitenkalender achterin Lopend Vuur.

Marskramerpad praktisch

- Het derde deel van het Marskramerpad loopt van Amersfoort naar Den Haag, 120 km. Het LAW-routegidsje kost € 11,50 (vanaf 1 januari 2004 € 12,20).
- Eerder zijn verschenen:
 - Marskramerpad, deel 1. Van Oldenzaal naar Deventer, 95 km;
 - Marskramerpad, deel 2. Van Deventer naar Amersfoort, 100 km.
- Van de verbinding Osnabrück-Oldenzaal-Deventer is een Duits-Nederlandstalige gids: de Handelsweg.

Langs de Leidsche Vaart bij Langeraar

Sprenge Molen

Lease-schoenen

'Lease-schoene zijn aftrekbaar voor de belastingen. Marskramers verkopen niet alleen hun waar, ze brengen ook het laatste nieuws. De fiscale bevoordeling van lease-schoenen - let op: in de winkel gekochte schoenen komen er niet voor in aanmerking - kwam naar voren bij de presentatie van het derde deel van het Marskramerpad eind oktober. Lopend Vuur geeft het graag door.

Het allerlaatste nieuws wist onze marskramer toen nog niet: een kilometerheffing, vanaf 2007 in te voeren op drukke trajecten zoals het Pieterpad. Dat maakte de minister van 'wat er staat en loopt' enkele dagen later bekend. Eerst voelde de Kamer er niets voor, toen weer wel, maar pas vanaf 2010, en dan alleen onder de nodige voorwaarden. Eerst wordt de heffing doorberekend op elke gelopen kilometer, later vindt waarschijnlijk een verfijning plaats naar verharde en onverharde kilometers. Een genieus idee van enkele partijen, vonden ze toch zelf. Kamerleden eigen, beargumenteerden ze uitvoerig dat onverharde paden, zeker in de kleigebieden, minder wandelaars trekken: uit angst voor vieze schoenen bijvoorbeeld. Nu weten wij van TeVoet natuurlijk wel beter, maar het neveneffect van deze ordinaire belastingmaatregel is mooi meegenomen. Het zal een stimulans zijn voor padcoördinatoren om, gedwongen door de economische tucht, meer onverharde trajecten te zoeken.

Verder is het natuurlijk net zo'n onzinnig idee als de tolpoortjes op wandeltracés naar historische binnensteden. Het gekrakeel daarover dateert al van ver voor de oprichting van TeVoet. Daarom zal je ook tevergeefs in oude nummers naar een stellingname van de vereniging over deze ideeën zoeken. Enkele jaren geleden heeft een informatie-goeroe nog geprobeerd het idee door te drukken. Zijn oplossing: elke wandelaar naait een chip in zijn rugzak en het is gepiept.

Zoals genoegzaam bekend hebben die plannen er vele jaren voor gezorgd dat routeplanners steden en dorpskernen angstvallig hebben gemeden. Alleen om de wandelaar de gelegenheid te geven zich na een wandeling naar huis te begeven werden zogenaamde aftakroutes naar de trein opgenomen. Nu de tolpoortjes door de politiek zijn afgewezen - te privacygevoelig: verkeerd lopen zou te zeer opvallen - durfde men er weer over te denken. Met het resultaat kunnen we alleen maar blij zijn, bijvoorbeeld op het Utrechtpad en Marskramerpad en al eerder op het Hanzenstedenpad.

A propos, die aftrekbaarheid van lease-schoenen geldt vanzelfsprekend alleen voor beroepslopers als marskramers.

Rotterdam als uitgangspunt: *effe* lekker varen

Voor wandelaars is Rotterdam meer dan de moeite waard. Vooral omdat meerdere centra op een goede manier lopend met elkaar te verbinden zijn: de wijken rond de Oude Haven, Lijnbaan, Veerhaven, Delfshaven, Kop van Zuid, Sinds november 1999 is er een aantrekkelijke mogelijkheid aan toegevoegd, en wel de Fast Ferry naar Dordrecht. Daar kan de wandelaar met de Waterbus nog vele kanten op.

Traditie

Rotterdam heeft een roemruchte traditie op het gebied van de overzetveren. Oudere Rotterdammers herinneren zich nog de 'Heen en Weer'-veerbootjes die de verbinding verzorgden over de Nieuwe Maas. Ook de vele pontjes over de Rotte liggen nog vers in het geheugen. Meer recent zijn de initiatieven van Hotel New York. Dit bedrijf laat watertaxi's varen van en naar de Veerhaven en de Leuvehaven. De snelle watertaxi's tussen de Van Brienenoordbrug en Schiedam zijn daarna razend populair geworden.

Fast Ferry

De Fast Ferry vaart het hele jaar door, iedere dag, vanaf de Willemskade (naast de Erasmusbrug, eindpunt van tramlijn 5). De lijndienst heeft als slogan: '*effe* lekker varen'. In 43 minuten vaart u naar Dordrecht, met tussenhaltes in Krimpen aan de IJssel, Ridderkerk en Alblasserdam.

De ferry's zijn snelvarende catamarans die plaats bieden aan 150 passagiers. Zo hier en daar varen ze tegen 60 km per uur. Op bepaalde delen van het traject moet de ferry wat inhouden om de wal, de bunkerstations, de scheepswerven en de aldaar liggende schepen te ontzien. De passagiers zitten op comfortabele stoelen. Er is een afzonderlijk dek waarop plaats is voor 40 fietsen. Deze kunnen gratis mee.

Het is een fascinerende reis met uiteenlopende zichten op het water, op de drukke scheep-

Catamaran 'Piet Hein' op de Nieuwe Maas in Rotterdam (foto Karel Brouwerens)

vaart, op de stadsuitbreidingen. Ook de teruggang van de industriële bedrijvigheid komt duidelijk in beeld. Zo wordt binnenkort helaas de laatste grote scheepswerf in Krimpen gesloten. Aan boord kunt u uw kaartje kopen: retour € 5,75 (reductie € 3,45). Op maandag tot en met vrijdag vaart de ferry 18 keer per dag, in het weekend minder. Behalve voor het woonwerkverkeer, maken op zaterdag ook veel mensen gebruik van de ferry om in Rotterdam of Dordrecht te winkelen of uit te gaan. Ze hebben nooit last van parkeerproblemen. Bij de aanlegplaatsen in Ridderkerk en Alblasserdam zijn grote gratis parkeerterreinen. Het aantal passagiers groeit nog steeds. Voor 2003 verwacht men 580.000 passagiers.

Bij aankomst op de Merwekade in Dordrecht kunt u aansluitend gebruik maken van één van de vier **Waterbussen**. Het zijn moderne catamarans die sinds 1999 passagiers snel en comfortabel vervoeren over de rivieren rond Dordrecht. De waterbussen zijn tot stand gekomen door een samenwerkingsproject waarin onder meer het ministerie, de provincie, de Drechttoevergemeenten, vervoersmaatschappij Connexxion en De Waterbus BV deelnemen. Fietsen kunnen ook hier gratis mee. Het hele jaar door kunt u naar Sliedrecht, Zwijndrecht, Papendrecht en de Hollandse Biesbosch. En in de zomermaanden bovendien nog naar Schoonhoven, Kinderdijk, Oud-Beijerland en Gorinchem. Overal mogelijkheden om schitterende wandelingen te maken. De folder van de Waterbus biedt daartoe suggesties. De waterbussen naar Papendrecht en Zwijndrecht varen 4 keer per uur. De kosten zijn heel redelijk. Er kan met de strippenkaart worden betaald. De waterbussen zijn buitengewoon populair geworden. Ook hier is het aantal passagiers omvangrijk. In 2002 werden meer dan 1 miljoen passagiers vervoerd.

Rob de Jong

Meer informatie op www.fastferry.nl of www.waterbus.nl.

Korte overzet

VEEON. Op 4 oktober 2003 heeft het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Voetveren vergaderd met het bestuur van de Vereniging van Eigenaren en Exploitanten van Overzetveren in Nederland (VEEON). Waar mogelijk zal gezamenlijk worden opgetrokken.

Drentse Diep. Sinds kort doet zich in de Provincie Groningen bij Noordlaren een interessante combinatie voor. Daar vaart over het Drentse Diep zowel een motorveerpontje als een zelfbedieningsveer. Het zelfbedieningsveer kan gebruikt worden in de stille uren. Bij grote aantallen passagiers vaart ook het alom bekende motorveerbootje. Deze overtocht kost 1 euro. Het zelfbedieningspontje is uiteraard gratis - men levert immers zelf de inspanning. Het motorveerpontje vaart jaarlijks van 15 april tot en met 30 september.

Vlaardingervaart. Op 3 oktober 2003 is tussen Vlaardingen en Schipluiden het zelfbedieningsveer over de Vlaardingervaart in gebruik genomen. Het is een seizoenspontje dat jaarlijks van 1 april tot 1 oktober vaart. Effectief kan dus pas vanaf 1 april 2004 gebruik gemaakt worden van dit veer.

Pernis. Het veer van Vlaardingen naar Pernis is per 1 oktober opgeheven. Voetgangers en fietsers kunnen nu gebruik maken van de tweede Beneluxtunnel.

Ulesprong. In Friesland is op 4 oktober een oud pontje in ere hersteld, en wel door het zelfbedieningsveer dat bij Ulesprong Tijnje en Nij Beets met elkaar verbindt. Het pontje heeft een rijke geschiedenis met interessante veerlieden. Het pontje vaart over de Nieuwe Vaart gedurende het gehele jaar.

West-Brabant. Drie pontjes in West-Brabant worden in hun voortbestaan bedreigd: bij Terheijden, over het Steurgat naar de Biesbosch en bij Raamsdonk over het Oude Maasje naar de Overdiepse Polder. In alle drie de gevallen is er een gebrek aan vrijwilligers.

Gouda Goverwelle. Al maanden is het zelfbedieningspontje ten oosten van de Goudse nieuwbouwwijk Goverwelle onbruikbaar. De Vrienden van de Voetveren gaan erachter heen.

Groene Maand geslaagd voor TeVoet

Zo'n vijfhonderd wandelaars hebben aan een van de door TeVoet georganiseerde Groene Maand-wandelingen deelgenomen, eenzelfde aantal als vorig jaar. Voor veel wandelaars was het een eerste kennis-making met TeVoet. Enkele zaken waar TeVoet zich voor inzet, zijn door de wandelingen in een stroomversnelling terechtgekomen. Diverse organisatoren blikken terug op hun activiteit.

Het aantal deelnemers verschilde aanzienlijk per wandeling. Onbetwiste koploper was de wandeling rond de Slootwaardpolder bij Oudkarspel in Noord-Holland. Op vier dagen kon Fred Triep in totaal wandelaars tellen. De publiciteit die voor een wandeling is gemaakt blijkt toch wel bepalend voor de deelname. En dan vooral de publiciteit in regionale kranten, huis-aan-huisbladen en regionale omroep. Het aantal wandelaars dat via de door de

Groene Maand georganiseerde publiciteit (magazine en website) op de tocht was afgekomen was weliswaar groter dan vorig jaar, maar in zijn totaliteit een klein deel. Ook het aantal leden van TeVoet was op de meeste wandelingen veruit in de minderheid. Die hadden door het opnemen van de routebeschrijving in het septembernummer van Lopend Vuur ook de mogelijkheid de tocht op eigen gelegenheid te lopen. Uit diverse reacties is gebleken dat dat

ook daadwerkelijk is gebeurd.

Veel nieuwe gezichten op de wandelingen derhalve. Veel wandelaars uit de streek zelf. Die keer op keer verbaasd waren over de voorgeschotelde wandelmogelijkheden in hun streek. Die ze dachten goed te kennen, maar desondanks veel nieuws bood. Een van de redenen waarom in elk geval het bestuur van TeVoet komend jaar graag weer meedoet aan de Groene Maand. Dan is het thema 'Stad en platteland'. Volgens de organisatoren van de Groene Maand (IVN) een interessant spanningsveld: ze kunnen niet met en niet zonder elkaar. Het staat in elk geval garant voor een veelzijdige invulling. Voor TeVoet zullen ongetwijfeld de verbindingroutes vanuit de stad naar het platteland een dankbaar thema zijn.

Een rondje Slootwaardpolder

Met de Groene Maand-wandeling van dit jaar wilde TeVoet Noord-Holland de problemen die het rondje Slootwaardpolder oplevert, in de publiciteit brengen. Een paar kleine stukjes van de ringdijk zijn niet echt toegankelijk, hoewel openbaar. Ook moet er over wat hekken worden geklauterd en vormt de spoorlijn van Heerhugowaard naar Schagen een barrière. Met het oog op de vele wandelaars die we tijdens de Groene Maand verwachtten, zijn afspraken gemaakt om hen een ongestoorde wandeling te kunnen aanbieden.

November vorig jaar is TeVoet Noord-Holland het 'project Slootwaardpolder' gestart met een verkenning van de polder met zijn boezemkaden. Toen bleek al dat de oostkant een probleem zou worden, omdat de spoorlijn op twee plekken de ringsloot snijdt. Op die plekken vormt de spoorlijn een barrière, als je de polder helemaal rond zou willen lopen. Maar er leken ons genoeg mogelijkheden aanwezig om toch een interessante rondwandeling te maken. In januari 2004 zocht ik bij het Hoogheemraadschap Noorderkwartier uit, hoe het met de openbaarheid van de paden zat. Dat bleek niet gemakkelijk. Er had niet een waterschapsfusie plaatsgevonden en niet iedereen wist de informatie snel te vinden. Na enkele telefoontjes, vele zuchten en doorverwijzingen kregen we enkele weken later een kaart waarop de openbaarheid stond. We ontdekten, dat we een rondwandeling van 15 km konden maken, maar dan moesten we voor de Groene Maand wandeling wel toestemming krijgen van boer Fred Ruigrok. Nadat we op een woensdagmiddag in maart wat gesprekken hadden gehad met enkele omwonenden, belde ik boer Ruigrok op. Hij gaf de gevraagde toestemming voor overpad voor de twee Groene Maand-weekenden. Daarna zijn we vanaf mei regelmatig bezig geweest om van de wandeling een succes te maken: maken routekaartje, beschrijven van de wandeling en eventuele alternatieven, maken van de webpagina, maken van foto's en persberichten, benaderen van journalisten, enzovoort.

Bij deze actie hadden we veel profijt van de publiciteit: John Jansen van Galen liep onze wandeling voor in augustus en publiceerde hem een week voor de Groene Maand in PS, de bijlage van Het Parool. Toen ik daarna de Noordhollandse gedeputeerde voor recreatie, de heer Schipper, per e-mail uitnodigde om mee te lopen, reageerde hij enthousiast. Hij liep de tweede zondag met de rondwandeling mee. Hij zorgde ook weer voor publiciteit. De provincie stuurde voor het laatste weekend ook nog weer persberichten rond naar de regionale bladen. Op de vier wandeldagen kon TeVoet ongeveer 200 wandelaars verwelkomen. Bij het startpunt hadden we een petitie gericht aan de gemeente Harenkarspel neergelegd, met het verzoek om een doorgaande rondwandeling rond de

Gedeputeerde Hans Schipper op de stuw (foto Fred Triep)

Slootwaardpolder mogelijk te maken. 127 Wandelaars hebben deze petitie getekend. Ook de bij de wandeling aanwezige wethouder Tijn van de gemeente Harenkarspel en gedeputeerde Schipper vonden dat de rondwandeling permanent gemaakt zou moeten worden. De wethouder merkte op, dat men binnen enkele weken de situatie wilde onderzoeken en met TeVoet bespreken.

Vanaf augustus had de provincie ook een medewerker (Tjalling James) bij het Blauwe Netwerk gedetacheerd. Hij heeft als taak het ooit gemaakte wandelpadenplan van de Kop van Noord-Holland proberen te realiseren. Het rondje Slootwaardpolder is één van de onderdelen van dat plan. De voorganger van James, Jan Beets, had veel gegevens verzameld over de rondwandeling en ook afspraken gemaakt met eigenaren, waterschap en NS (in verband met de passage van de spoorlijn Heerhugowaard-Schagen). Door het plotselinge overlijden van Beets een jaar geleden, is helaas een groot deel van die gegevens verloren gegaan. Zijn opvolger kon onder andere met de gegevens, die wij hem verstrekt hebben, snel een overzicht krijgen van de huidige situatie. De laatste berichten, die wij van hem ontvingen, zijn positief. Hij heeft onder andere een bestek gevonden voor een onderdoorgang onder de spoorbrug bij het Kanaal Alkmaar-Kolhorn. Ook andere problemen in verband met de toegankelijkheid zouden oplosbaar zijn. Wordt dus ongetwijfeld vervolgd.

Fred Triep

De Gouden Halsband in Fryslân

De Groene Maand-wandeling langs de Gouden Halsband rondom het dorpje Pingjum op zaterdag 6 september is een groot succes geworden. Ondanks dat de dag begon met gestaag neervallende regen, kon Willem de Haan toch zo'n 18 deelnemers begroeten bij het Gemeentehuis te Witmarsum. Omdat de horeca in Witmarsum 11 uur 's ochtends wat te vroeg vond, had Anneke (Willem's eega) een soort van koek en zopie stalletje ingericht met koffie, thee en twee soorten koek en dat alles inbegrepen bij de lage opstapkosten van 2 euro.

Twee deelnemers besloten reeds bij de start gebruik te maken van het 15 euro aanbod van TeVoet en na afloop waren er nog 4 nieuwe leden te noteren zodat TeVoet tijdens deze activiteit 33,3 % van de deelnemers lid kon maken.

Voorwaar een score om trots op te zijn.

Vermeld dient te worden, dat de deelnemers van heinde en verre waren gekomen: Meppel kon worden genoteerd, maar ook Kimswerd, Harlingen, Tilburg en Herbayum. Uit Winsum (Fr.) kwam een deelnemer, maar ook Bolsward, Wons en Joure waren vertegenwoordigd; wat verder te denken van Heerenveen, Medemblik, Groningen en Rottevalle. Kortom, belangstelling uit diverse hoek. Over diverse hoek gesproken.....er liep zelfs een raadslid (van de FNP) mee en zij heeft, met de andere deelnemers, een goed beeld gekregen van de problemen waar wandelaars tegenaan kunnen lopen en waar TeVoet zich sterk voor maakt!

Gat in de Steinse Tiendweg

Gemengde gevoelens had ik toen ik anderhalve maand voor de Groene Maandwandeling over de Steinse Tiendweg van een 'voorloper' vernam dat er een onoverbrugbaar gat in de tiendkade was geslagen. Blij dat ik het op voorhand wist. Maar tegelijkertijd de vraag: is de wandeling nog wel te doen, is het gat op die korte termijn te repareren? Werk aan de winkel dus. Het toonde in elk geval keihard aan dat onderhoud aan de kade hard nodig was.

TeVoet zet zich al enkele jaren in voor dat onderhoud. De Steinse Tiendweg is een openbare kade, ten oosten van Gouda Goverwelle. Heel even heeft het Pelgrimspad erover gelopen. Vanwege de vele hekken die de wandelaar moest nemen, maar vooral door de slechte staat waarin de kade verkeerde, is die route omgelegd. Gaten, drassige stukjes, dat soort dingen. Afgelopen jaar is het hard achteruit gegaan. Op de plaats waar eerst nog een pallet en plank uitkomst boden (zie foto in septembernummer Lopend Vuur), is nu een gat van zeker zes meter. Onoverbrugbaar. Tenzij misschien met enkele steigerplanken. Maar hoe krijg je die daar achterin het weiland? De gemeente Vlist, de officiële wegbeheerder, was helaas niet te porren voor een provisorische oplossing. Dus moest er maar een stukje door het weiland worden omgelopen. Gelukkig kon dat, zie de routewijziging.

Groot onderhoud is dringend gewenst. Door lobby van TeVoet, onder andere door het organiseren van een werkbezoek van de gebiedsdeputeerde aan de

Het gat is te groot geworden (foto Harry Benschop)

Willem heeft onderweg dan ook uitgebreid met haar gesproken en geschetst wat TeVoet met deze gemeente meemaakt. Aan de orde kwamen kerkenpaden, puinstortingen, slecht onderhouden slachtedijken, met afsluiten bedreigde oversteken over RW 31, paden die door veekeringen plotseling met gaas worden afgesloten, enz. enz.

Toch hebben de deelnemers kunnen genieten, en reken maar dat ze dat ook deden, van een open landschap, met, toen de regen gestopt was, fraaie vergezichten. Gras en bouwland, aardappelen, bieten en groenbemesters, ja Zij weten er nu alles van. Klimmen over hekken, klunen over gaas en struinen langs en een beetje door een maisveld, ja Zij hebben dat beleefd!

Kikkertjes kruisten ons pad en dikke groene rupsen; kiekendieven zweefden over het veld en torenvalkjes stonden te bidden in de lucht.

Kortom, dat, waar de ware wandelaar naar op zoek is, ontvouwde zich op deze dag in de 'kleine bouwhoek' zoals deze streek ook wel wordt genoemd.

Toen de stoet na zo'n vier uur weer gearriveerd was en Willem (op verzoek) een afsluitend toespraakje hield, was de roep al gauw, om deze wandeling in het voorjaar nog eens te herhalen. Niets, beste vrienden, nee niets kan ik bedenken dat hier op tegen is en daarom zal begin mei TeVoet deze dreven wederom onveilig maken.

Willem de Haan

Routewijziging

Door het gat in de Steinse Tiendweg is de route van de wandeling Tiendwegen op de onverharde grens van Holland en Utrecht' (Lopend Vuur, 4 sept. 2003 p. 32) iets gewijzigd. Het gat zit op ongeveer vier/vijfde van de tiendweg als je vanaf Gouda Goverwelle komt. Loop terug tot de laatst gepasseerde dam. Via deze dam loop je door het weiland in de richting van het spoor. Vlak voor het spoor kun je over een hek klimmen en via het weiland naar de volgende dam lopen om weer op de Tiendweg te komen. Bedenk hierbij wel dat het weiland particulier terrein is. Zie je een boer vraag dan toestemming. De Tiendweg is overigens openbaar. TeVoet werkt eraan om de Tiendweg zo spoedig mogelijk weer beloopbaar te krijgen.

Steinse Tiendweg, is deze wandelroute op de provinciale en gemeentelijke agenda beland. Ondertussen is er ook al een rapport verschenen hoe de kade te herstellen. Maar het geld is er nog steeds niet. De gemeente Vlist heeft inmiddels wel een aanvraag ingediend voor POP-subsidie.

Dat de kade zo snel achteruit gaat, heeft zijn oorzaken. De muskratten hebben er huis gehouden en het waterschap heeft verkeerd onderhoud gepleegd. Bij baggerwerkzaamheden is de teen van de kade verdwenen. Hij zakt dus als het ware gewoon weg, letterlijk in het moeras. TeVoet maakt zich ook zorgen over de wijze waarop de kade hersteld zal gaan worden. Het karakter dreigt volledig verloren te gaan als aan weerszijden van de kade beschoeiing wordt geplaatst, of damwanden. Maar is er een andere oplossing?

Op het menu van de Groene Maand-wandeling stond nog een kade: de Ruige Weidse Achterkade. Een met houtopstanden begroeide kade, heel anders ogend dan de Steinse Tiendweg. Op deze kade worden wandelaars gedoogd; het is ook de reden dat er geen routes over zijn uitgezet. Maar ondanks het omlopen, de brandnetels, de vele hekken enz. hebben de deelnemers aan deze Groene Maand-wandeling meer dan genoten.

Eeffien Hutzing

De Ommelanden van Meppel

Bij de voorbereiding van de Groene Maand-wandeling kwam ik tot de ontdekking dat het weekblad waar altijd een goed artikel in opgenomen wordt, overgenomen was door het plaatselijk dagblad. Zo kreeg ik zelfs in mijn 'hobby' nog last van de problemen uit de grafische sector (mijn werkgever), want nu werd het persbericht maar één keer geplaatst en ook nog zonder de meegeleverde foto. Pech dus.

Heel positief leek het voornemen van de gemeente Meppel om op zaterdag 20 september in het kader van de autoloze zondag een 'Dag van de mobiliteit' te organiseren. Hierbij zouden

juist de alternatieven voor de auto onder de aandacht gebracht worden. Wat TeVoet betreft kwam dat heel goed uit, want wij zouden starten bij het NS station. Echter..... ook dat werd drie dagen tevoren om onduidelijke redenen afgeblazen. Het mocht voor mij de pret niet drukken! De wandeling is perfect en wordt gewoon ieder jaar beter en direct na het uitkomen van de Groene Maand-gids kreeg ik telefonisch een aanmelding voor deelname van wandelaars uit Assen. Het begin was dus goed.

20 September was inderdaad een prachtige dag om te wandelen. We vertrokken met een groepje van 9 personen voor de wandeling van 15 km over het 2e deel van de route 'Meppel en z'n ommelanden'.

Zoals tevoren ook aangekondigd moesten we nu nog iets minder dan de helft verhard lopen maar de omgeving maakte dat ruimschoots goed. Vooral het belopen van het Kuipersdijkje met de mooie zijwegen door het Broekhuizerveld werd als waardevol ervaren. De bedoeling is nog steeds om een zijweg ook te gaan belopen. Er is contact met de rentmeester van dit gebied, maar ook al geeft de eigenaar toestemming dan moeten de pachters het ook nog goed vinden. Vanuit de geschiedenis blijkt duidelijk dat deze streek nogal apart gebleven is

wat ook in de verkaveling duidelijk waarneembaar is: vierkante blokken oost-west terwijl het land er omheen rechthoekige blokken heeft en noord-zuid gelegen is. Ook het park Engelgaarde dat vorig jaar geheel opgeknapt werd, is bijzonder fraai. Het centrale deel hiervan is een behoorlijk groot zandgat wat veel gebruikt wordt om te duiken. Na een waarschuwend mededeling dat er een veldje vrij is voor naturisme (liefhebbers rechts kijken, overigen links) vervolgden we de route over de enigszins golvende paden en langs een moerassig deel dat nog verder ingericht moet worden. Ook hier bleek de droge zomer zijn tol te

heffen want het moeras was geheel droog. Zoveel pech als we bij de voorbereiding hadden zoveel geluk kregen we bij de wandeling zelf! Voor het stukje over de grasdijk langs de Hoogeveensevaart was de toestemming van de provincie Drenthe de dag tevoren binnengekomen en op de wandeling bleek dat het gras ook de dag tevoren gemaaid was (voor ons?) En ook konden we na het park Engelgaarde de rijksweg gemakkelijk oversteken omdat deze afgesloten was voor verkeer vanwege reparaties. Hierdoor konden we het Meppeler

bos in z'n geheel bewandelen wat een extra pluspunt was..

Algemeen werd deze tocht goed gewaardeerd vooral door de afwisseling wat ook zorgde voor een moeiteloze tocht.

Na afloop even napraten onder het genoege van een drankje is een goede gewoonte. Dat we nu ook nog een nieuw lid konden inschrijven was voor ons weer een opsteker en dus de extra bonus in de vorm van een T-shirt beslist waard!

Eduard Korpel

Een route met vergissingen (Kromme Rijn)

Wandelen langs de oevers van de Kromme Rijn van Wijk bij Duurstede naar Utrecht staat nu hoog op de politieke agenda. Dankzij Guus Beugelink, die als lid van de landinrichtingscommissie namens de milieuorganisaties een grote lobbyactie heeft opgezet bij de inspraak voor de landinrichting van dit gebied. De projectleider wandelplan Provincie Utrecht dacht zelfs de route dit jaar al tijdelijk open te kunnen stellen in het kader van de Groene Maand-wandelingen. De oevers van de Kromme Rijn zijn tenslotte van de provincie. Het kwam zelfs al compleet met vertrektijden en een café als startpunt in de Groene Maand-krant. Communicatiestoringen in de vakantieperiode.

TeVoet had zelf gevraagd om een wandeling in dit gebied in de Groene Maand september. Maar niet langs de oevers, want die komt er wel. De route waar TeVoet Utrecht zich vooral voor inzet ligt wat hoger, een fraaie wandeling door landgoederen en weilanden. Naar onze mening ook essentieel voor de wandel-

infrastructuur. Driekwart ligt er al. We vroegen om tijdelijk 2 kleine belemmeringen te kunnen opheffen bij een landgoed en een weiland, één weekend in de Groene Maand. Politiek bleek dat te moeilijk, de provincie verwachtte problemen met de landgoedeigenaar. Begin augustus werd duidelijk dat, hoewel de oevers formeel van de provincie zijn, de maïs tot in de Kromme Rijn staat en er wel met 20 landeigenaren overlegd moest worden. En wie weet, zei een deskundige, de meters van de provincie op de oevers kunnen wel eens in de afgelopen eeuwen in de Kromme Rijn zijn gevallen. Dankzij alerte bestuursleden van TeVoet is er een reddingsactie opgezet om in het aangekondigde Groene Maand weekend de wandelaars bij het startpunt te kunnen opvangen.

Ineke Thierauff

Dat gaat naar Den Bosch toe (boerderijtocht)

Ver van Den Bosch, zeker lopend, komen we in het uitgestrekte buitengebied van Nistelrode de Bossche Baan tegen. Een prachtige onverharde baan, zover je maar kunt kijken. Het zou toch niet? En van waar dan? "Zeker weten", zegt een vrouw uit de buurtschap Rakt bij Uden. "Ons moeder liep zo naar de Bossche Markt. Het was toen de meest directe verbinding van Uden naar Den Bosch, over Loosbroek. Zo'n vier uur gaans, enkel. Ook naar het ziekenhuis gingen we zo, vaak met de kinderen aan de hand." Veel van deze zandbanen zijn in de jaren 80 bij de verkaveling verdwenen. Deze is gelukkig bewaard.

De weg roept meer herinneringen op. "We hadden op meer plaatsen land erlangs. Hoe verder weg, des te leuker we het vonden. Dan konden we langer op de wagen zitten. Als kind had je niet in de gaten, dat we toch even lang moesten werken." Boerderijen zoek je er tevergeefs. Die liggen geconcentreerd in de dorpen en in tal van kleine buurtschappen. Soms bestonden ze maar uit drie of vier boerderijen; kransakkerdorpen worden ze genoemd. De meeste boerderijen staan er nog, vaak fraaie monumentale gebouwen. Jammer dat de Heemkundekring niet te bewegen was geweest tijdens de tocht wat uitleg te geven. Bijvoorbeeld in de buurtschap Donzel, waar je je terugwaant in de jaren vijftig. Waar ook nog steeds onverharde stegen de weilanden inlopen. Weggetjes die de meeste meelopers, veelal uit de streek afkomstig, toch niet kenden.

"Wandelen doen we aan de andere kant van Nistelrode, op het zand, in Slabroek." Hoe jammer het ontbreken van een stukje uitleg over de boerderijen was, bleek enkele weken later op een wandeling door het gebied. Nu met iemand, een TeVoet-lid zelfs, die wel de (boerderijen)kennis paraat heeft: al lopend werden we op tal van details en achtergronden gewezen. Met IVN-Bernheze – op de tocht zijn daarvoor de contacten gelegd – gaat TeVoet kijken of er in dat voor de wandelaar onbekende buitengebied van de gemeente enkele wandelroutes kunnen worden uitgestippeld.

Naschrift voor de meelopers: De twee broers van de krukboerderij waren die zondag gewoon thuis. "We zaten te eten", zeiden ze enkele weken later, met pretoogjes. Met andere woorden, dan doe je de deur niet open voor 40 wandelaars. Voor wie er niet bij was: bij deze boerderij hebben we op het erf ons lunchpakketje verorberd, onderwijl de boerderij aan alle kanten bewonderend. Ter geruststelling: ons bezoek was van tevoren afgesproken. En eigenlijk vonden ze die belangstelling heel mooi.

Harry Benschop

De krukboerderij bij Loosbroek (foto Rob Huising)

+ + + GEEF EEN CADEAU-ABONNEMENT WEG, ZIE ACHTERZIJDE + + +

Op het nippertje: Westveensekade

Maanden heeft TeVoet er achterheen gezeten. Veel telefoontjes zijn gepleegd, mailtjes verstuurd. Allemaal om ervoor te zorgen dat wandelaars zonder problemen de route over de Westveensekade zouden kunnen volgen. Meermalen had de gemeente Liemeer toegezegd alles in orde te maken, maar pas één dag voor de Groene Maandwandeling, zo bleek pas op de dag zelf, was het zover:

- drie qua constructie zeer goed verzorgde overstapjes waren geplaatst;
- het bordje verboden toegang was verwijderd;
- de omgevallen boom was opgeruimd;
- de 'barricaderende' boot was verplaatst en
- het gras en de begroeiing op de kade waren zo goed mogelijk gemaaid.

De 'tevoeters' van 27 september waren waarschijnlijk de eersten die over de nieuwe overstapjes zijn gegaan. Allemaal zeer tevreden wandelaars. Met het stralende weer was het zicht in de polder dan ook perfect. Na afloop hebben we het glas geheven op de handswerklieden die het klusje in een achternamiddag hebben geklaard. Niet op de gemeente Liemeer die er uiteindelijk sinds de uitspraak in april bijna vijf maanden over heeft gedaan om alles in orde te brengen.

Voor wie het niet meer weet: in april had de rechter de gemeente Liemeer in het gelijk gesteld. De gemeente stond volledig in haar recht toen zij – inmiddels al weer zo'n jaar geleden – overstapjes plaatste om de Westveensekade toegankelijk te maken voor wandelaars. Het was en is een openbare kade. Over de kade had de gemeente de recreatieve, geel-rood-geel gemarkeerde Noordse Buurt-route laten aanleggen. Enkele bewoners pikten dat niet en eisten van de gemeente dat deze de (inmiddels vernielde) overstapjes zou weghalen.

Van verschillende kanten kwamen bij TeVoet steeds opnieuw berichten binnen dat, ondanks de door de gemeente gedane beloften, de in Lopend Vuur van juni beschreven route niet goed beloopbaar was. Bij veldbezoekjes deze zomer kwamen we steeds verbaasde – en ook wel mopperende – wandelaars tegen die de Noordse Buurtroute volgden (in het dorpje Noorden was die op een informatie-paneel aangeduid): ze hadden zich een betere route voorgesteld!

Eigenlijk met lood in de schoenen stond ik dan ook op station Woerden de Groene Maand-wandelaars op te wachten. Hoe zou de situatie nu zijn? Zou er al iets gebeurd zijn? Ik was al licht geërgerd omdat de Woerdense Courant geen aandacht aan de tocht had besteed. Tot overmaat van ramp bleken er geen treinen te rijden tussen Utrecht en Woerden. Gelukkig kwamen er na een stief kwartiertje enkele wandelaars uit andere richtingen opdagen. En we troffen er nog enkelen onderweg, die met de routebeschrijving op zak ons gezelschap wisten op te sporen.

Nog wat namijmerend over het genot van het jaagpad langs de Grecht – goed dat door de inzet van TeVoet was voorkomen dat asfalt hier zijn intrede heeft gedaan – bereikten we in spanning de Westveensekade. Aanvankelijk nog een asfaltpadje vanwege de aan het begin van de kade liggende bebouwing, doch weldra kwam het gedeelte waarvan de doorgang bij gerechtelijke uitspraak was hersteld. Dat de omgevallen boom was opgeruimd, was al een eerste positief

signaal. Dat belofde Tot mijn grote opluchting was het nog waar ook. De overstapjes waren geplaatst en voorzover mogelijk was de begroeiing op de kade verwijderd. Vijf maanden drammen bij de gemeente Liemeer had dan toch tot resultaten geleid. Op het nippertje.

Gijs Kuil

Doorwaadbare plaats in de Voer

De Voerstreek kent een uitgebreid netwerk van onverharde paden en wegen. TeVoet wist op de Groene Maandwandeling niet zo bekende paden te vinden. Zoals de doorwaadbare plaats door de Voer, toevallig op de dag van de wandeling daadwerkelijk gebruikt: in een paarden-cross. Wij zijn de Voer op die plaats over een provisorisch bruggetje in de vorm van een boomstammetje overgestoken.

In de Achterhoek

Om 11.00 uur gingen wij met 8 TeVoet-leden op pad vanaf HCR Reyrink. Na een uur lopen bij onze eerste rust voegde zich nog twee nalopers bij ons (TeVoeters uit Haarlem) bij ons. Dus wij gingen met 10 personen verder. In verband met de bedreigde spoorwegovergangen was Han van der Voet uitgenodigd. Hij gaf uitleg welke op de nominatie staan te worden afgesloten. Op de helft van de wandeling kwamen we langs 'Erve Kots'. Vanwege het Jaar van de boerderij en het museumweekend was hier onze grote rustpauze.

Toen verder gelopen tot wij weer richting Lieveelde het eindpunt hadden bereikt. Een mooie route, zeker met het lekkere wandelweer. Jammer van het kleine aantal wandelaars. Op diezelfde dag was ook het jaarlijkse bloemencorso van Lichtenvoorde.

Ton Schipper

Deelname aan de wandelingen is gratis voor leden van TeVoet en hun huisgenoten. Aan niet-leden wordt 2 euro gevraagd; daarvoor ontvangen zij een recent exemplaar van Lopend Vuur.

Zondag 7 december 2003 Gelderland

De laatste Gelderse kwartaalwandeling van dit jaar, een rondwandeling van 17 km rond het plaatsje 's-Heerenberg in het mooie Montferland.

Vertrek: om 11.15 uur vanaf eetcafé De Snor, Molenstraat 2 in 's-Heerenberg. 's-Heerenberg is bereikbaar met bus 24 vanaf Doetinchem (v. 10.42); vanaf het busstation LA richting centrum, aan het eind RA Molenpoortstraat volgen tot Stadsplein. Op het Stadsplein kan ook worden geparkeerd; de Snor zit op de hoek van het Stadsplein.

Informatie: Ton Schipper, tel. 0317-617644

Zaterdag 13 december 2003 Drenthe

Rondwandeling van 18 à 20 km vanuit Klijndijk.

Vertrek: om 10.00 uur bij restaurant 'Het Heidehuis' aan de Hoofdweg 41 in Klijndijk. Er wordt gewandeld door bos en heide, Schaapstreek en Molenveld (boswachterijen Odoorn en Exloo). Klijndijk is bereikbaar met bus 59 Emmen-Groningen.

Informatie én aanmelden: Jenny en Jaap Keulen, tel. 0591-513439

Zondag 14 december 2003 Marskramerpad-3

Wandeling van 15 km van Den Haag naar Voorschoten over het laatste deel van het nieuwe Marskramerpad.

Dienstregeling trein en bus in 2004

Medio december kan de dienstregeling van treinen en bussen wijzigen. Houd hier rekening mee bij het plannen van je reis naar een van de wandelingen. De nu aangegeven bus/trein-tijden zijn gebaseerd op de huidige dienstregeling. Zonodig wordt de vertrektijd van een wandeling aangepast aan de nieuwe dienstregeling.

Vertrek: om 11.00 uur bij de infobalie op station Den Haag Centraal. Een Koninklijke Wandeling door onder andere De Horsten (entree één euro). Verder langs Huis ten Bosch en de landgoederenzone van Wassenaar. Terug met de trein naar Den Haag of Leiden.

Informatie: Eef Boeve, tel. 015-2126833

Zondag 14 december 2003 Wandelcafé Arnhem

Dit keer is de Sint Jansbeek, ooit de levensader van Arnhem, het thema. Er is een presentatie over de beek en daarna volgt een flinke wandeling van ca. 14 km. Het is een rondwandeling, we komen dus weer terug bij het beginpunt. De route loopt onder meer door de bossen en langs de vijvers van Warnsborn, en natuurlijk langs de Sint Jansbeek. Het Wandelcafé wordt georganiseerd door TeVoet, Nivon en Bezoekerscentrum Sonsbeek (vh. De Watermolen).

Aanvang: 11.00 uur in Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zijpendaalseweg 24A, Arnhem, 5 minuten lopen vanaf station Arnhem (Sonsbeekzijde). Het centrum is vanaf 10.30 geopend. De toegang is gratis.

Informatie: Jan Altena van TeVoet, tel. 026-4450028 of Anneke Geselschap van Nivon, tel. 026-4424984

Zaterdag 20 december Friesland

Pittige, maar erg fraaie rondwandeling ten oosten van Harlingen (15 km).

Start: 11.00 uur bij Chinees restaurant op de Waddenpromenade in Harlingen. Via Ungaburen langs het kanaal naar Herbayum. Langs een voor auto's afgesloten binnenweggetje achterlangs Wijnaldum komen we bij de nieuwe Industriehaven uitkomen. Langs de Visserijhaven via de sluisen naar beginpunt.

Aanmelden: Willem de Haan, tel. 0517-641502

Zaterdag 10 januari 2004 Drenthe

Rondwandeling van ca. 18 km door de stuifzandbossen van Diever.

Vertrek: om 10.30 uur vanaf de parkeerplaats bij de VVV/bezoekerscentrum Diever. De bossen zijn vaak smal omdat Natuurmonumenten ze bewust 'gebruiksloos' maakt. De ingerasterde runderen trekken er zich niet veel van aan. In hun spoor lopen we deze fraaie paden.

Informatie: Eduard Korpel, tel. 0522-251304

Zondag 11 januari 2004 Nieuwjaarswandeling

Van Hennepwaag naar Heksenwaag, van Schoonhoven naar Oudewater, 15 km. Traditioneel starten we het nieuwe wandeljaar met onze nieuwjaarswandeling.

Vertrek: om 10.40 op het Stationsplein in Schoonhoven, bereikbaar met bus 197 vanuit Gouda (v. 10.09). Of met lijn 195 vanuit Utrecht CS (v. 9.44) of Rotterdam, Metro Capelsebrug (v. 10.08); uitstappen in Schoonhoven, halte Mr. Kesperplein. Vanaf deze halte is het ca. 100 m. lopen naar het Stationsplein.

We wandelen eerst vanuit Schoonhoven enkele kilometers langs de Vlist en hebben een koffiestop in het gelijknamige café aldaar. Daarna in de richting van Polsbroek. Via enkele onverharde kades door de Lopikerwaard bereiken we de voetbrug bij Hekendorp over de Hollandse IJssel. Langs het onverharde jaagpad lopen we halverwege de middag Oudewater binnen. Uiteraard zullen we onderweg stilstaan bij nieuwe wandelkansen en geplande acties. In stadscafé Joia brengen we als afsluiting een toast uit op het nieuwe jaar. Vanuit Oudewater met bus 180 naar Gouda of Utrecht terug (uurdienst).

Informatie: Eeffien Huizing, tel. 0182-501483. Vooraf aanmelden niet noodzakelijk.

Zondag 25 januari 2004 Veluwse sprengen

Rondwandeling langs de Veluwse beken en sprengkoppen in de omgeving van Epe, ca 15 km.

Vertrek: om 11.30 uur, kruising Eperweg/Papenweg/Brakerweg, op de weg van Epe naar Emst, lokaal bekend als 'De Nieuwe Eisch'. Henk Menke van de Stichting tot Behoud van de Veluwse Sprengen en Beken loopt met ons mee en zal onderweg het nodige vertellen. In elk geval staan de Tongerense Beek en de Verloren Beek met het Wisselsche Veen op het programma. Het vertrekpunt is bereikbaar met bus 90, vertrek Zwolle 10.49, vertrek Apeldoorn 10.39; uitstappen halte Papenweg. Onderweg horeca.

Informatie en aanmelden: Harry Benschop, tel. 0413-212692

